

บทที่ 2

แนวคิดในเรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะ

แนวคิด หมายถึงข้อคิดสำคัญของ เรื่องที่ผู้เขียนต้องการเสนอต่อผู้อ่าน แนวคิดมีบทบาทหรือหน้าที่ เป็นแกนหลักและมีอิทธิพลต่อการกำหนดลักษณะของโครงเรื่อง ตัวละคร และรายละเอียดต่าง ๆ ภายในเรื่อง¹ แนวคิดจึง เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงเรื่องราวทั้งหมด เข้าด้วยกัน²

แนวคิดในเรื่องสั้นทั้งสิ้น 104 เรื่องของ ร.จันทิมพะ ได้ถ่ายทอดความคิดที่สำคัญคือ แนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงและความรัก

ในการศึกษาวิเคราะห์เรื่องแนวคิดของ ร.จันทิมพะ ผู้วิจัยศึกษา 2 ลักษณะ คือ

- 2.1 แนวคิด
- 2.2 กลวิธีแสดงแนวคิด

2.1 แนวคิด

แนวคิดในเรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะ เกี่ยวข้องกับผู้หญิงและความรัก เป็นส่วนใหญ่ และมี ส่วนสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แล้วแต่ที่ผู้เขียนจะเสนอเรื่องโดยเน้นที่จุดใด จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงและความรักพบว่า ร.จันทิมพะ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงและความรัก เป็น 2 แนวคือ

- 2.1.1 ผู้หญิงในอุดมคติ
- 2.1.2 ความรักกับการแต่งงาน

¹ นาธิกา มงคลค่านวณเขตต์, "เรื่องสั้นไทยประเพณีมุ่งเสนอแนวคิดระหว่าง พ.ศ. 2475 - 2488" (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 25.

² สุวรรณ เกรียงไกรเพชร, พระอภัยมณี : การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิจารณ์ (พระนคร : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2518), หน้า 7-10.

2.1.1 ผู้หญิงในอุดมคติ

เนื่องจาก ร.จันทิมพะ เป็นนักเขียนสตรี เธอจึงมีความถนัดที่จะนำเสนอเรื่องราวผ่านตัวละครเอกฝ่ายหญิง ทั้งในด้านการสร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิงให้มีบทบาทและมีความสำคัญในเรื่องมากกว่าตัวละครเอกฝ่ายชาย และการเล่าเรื่องโดยเน้นบทบาทของผู้เล่าที่เป็นตัวละครเอกฝ่ายหญิง ดังนั้นลักษณะนิสัยของตัวละครที่ผู้เขียนสร้างขึ้นหรือเรื่องราวที่ผู้เขียนผูกขึ้นย่อมสะท้อนแนวคิดที่ผู้เขียนมีต่อผู้หญิง โดยเฉพาะลักษณะที่เป็นผู้หญิงในอุดมคติของผู้เขียน 4 ประการคือ

2.1.1.1 ฟึ่งตนเองได้

2.1.1.2 เป็นกุลสตรี

2.1.1.3 มีความเสียสละและซื่อสัตย์

2.1.1.4 มีคุณธรรม

2.1.1.1 ฟึ่งตนเองได้

ผู้หญิงส่วนใหญ่ในเรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะคือผู้หญิงในระหว่างยุคสงครามมหาเอเชียบูรพาและสมัยหลังจากนั้น เล็กน้อยอัน เป็นผู้หญิงร่วมสมัยกับผู้เขียน เรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและผลกระทบของวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงมีการศึกษาสูงขึ้น มีเสรีภาพในการคบเพื่อนชายหญิง นอกจากนั้นสภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนไประหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ค่าของเงินบาทตกลง เศรษฐกิจฝืดเคือง ผู้หญิงที่มีความรู้โดยเฉพาะหญิงโสดจึงสามารถใช้ความรู้ทำงานทำนอกรับเงินเพื่อหารายได้มาเลี้ยงตนเองและยังช่วยจุนเจือครอบครัวด้วย ผิดกับผู้หญิงในยุคสมัยก่อนหน้านั้นที่จะต้องอยู่ในความดูแลของบิดามารดาจนกระทั่งออกรับเรียน ก็จะมีสามีเป็นที่พึ่งต่อไป ผู้หญิงโสดในเรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะหลายเรื่องจึงเป็นหญิงที่มีอาชีพการงานมีความสามารถไม่แพ้ชาย เช่น รุ่งรองในเรื่อง รุ่งรองแลเห็น เป็นนายความ เจนจิตในเรื่อง สุวรรณในความโง่ เป็นจิตแพทย์ อรทิพย์ในเรื่อง คอยด้วย วรวิในเรื่อง หลับเถิดที่รัก ศรีวรรณในเรื่อง หลุมสหายร้าย และเต็มสุขในเรื่อง เพื่อเธอเท่านั้น เป็นครู วิมลในเรื่อง ทรายเท่าเธอสลาย และผจงในเรื่อง สนามใน เป็นพยาบาล เป็นต้น ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในเรื่องสั้นเหล่านี้ทำงานหาเลี้ยงชีพ มีตำแหน่งหน้าที่การงานดี ตัวละครเอกฝ่ายหญิงในบางเรื่องผู้เขียนเน้นให้หาเลี้ยงชีพเพื่อมาจุนเจือครอบครัว เช่น ยินดี ในเรื่อง เบื้องหลังรถด่วน กอบแก้วในเรื่อง ราคาความคิด พัทรีในเรื่อง บุทจบจากห้องแถว เป็นต้น

ดังนั้น เรื่องสั้นของ ร. จันทพิมพะหลาย เรื่องจึง เสนอแนวคิดที่ผู้หญิงควรพึ่งตนเอง เช่น เรื่อง ชายคนที่สาม รังรองแลเห็น บทจบจากห้องแถว หญิงนี้ยังนาน เป็นต้น

ตัวอย่างเช่น เรื่อง ชายคนที่สาม อรวอลตัวละคร เอกฝ่ายหญิงได้แยกทางกับสามี เธอเกือบจะยึดเพิ่มพงศ์ชายคนรักเก่า เป็นที่พึ่งต่อไป แต่ในที่สุดหลังจากที่เธอได้ทราบว่า เพิ่มพงศ์กำลังมีโครงการจะแต่งงานกับอวยพรที่สาวต่างมารดาผู้เสียสละและหารายได้มาจน เจือครอบครัวโดยตลอด อรวอลจึงเกิดความละอายและ เปลี่ยนความคิดว่า เธอควรพึ่งตัวเองด้วยการทำงานโดยใช้ความสามารถของตัวเอง เธอทำงานอย่างมุมานะและมีความสุขจากการทำงานจน เลิกคิดที่จะพึ่งชายคนใดอีก แต่เมื่อสามี เก่ากลับมาหา เธอ เพราะชื่นชมที่ เธอมีความสามารถและ เข้มแข็ง เธอก็พร้อมที่จะเริ่มต้นชีวิตใหม่กับ เขาอีกครั้ง แนวคิดสำคัญของ เรื่องนี้คือ ผู้หญิงควรจะยืนหยัดอยู่ด้วยลำแข้งและ หัวคิดของตัวเองแทนที่จะหวังพึ่งพาผู้ชายอย่างผู้หญิงในยุคสมัยก่อน

เรื่อง ชายคนที่สาม นี้ ศรีบูรพา หรือ กุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า

. . .ข้าพเจ้าขอชี้คุณค่าของนิยายบางเรื่องเท่าที่ยังพอจะจำได้ ดูเหมือนในราวปลายปี 2496 ที่ข้าพเจ้าได้อ่านนวนิยายเรื่อง "ชายคนที่สาม" ของ ร. จันทพิมพะได้แสดงทัศนะของเธอต่อหลักการดำเนินชีวิตของสตรีอันควรแก่การยกย่อง เธอได้ชี้แนะผู้อ่านโดยเฉพาะสตรีเพศให้ เล็งแลชีวิตในทางที่ถูกต้อง ให้ เล็งแก่นสารของการดำรงชีวิต แก่นสารและศักดิ์ศรีของสตรีเพศพึง เข้าใจถึงนั้นมิใช่จะอะไรอื่น นอกจากความสำนึกหนักแน่นในการเป็นตัวของตัวเอง รวมทั้งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เช่นเดียวกับบุรุษเพศถ้าเธอปรารถนาเช่นนั้นจริง ๆ³

เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้หญิงที่มีคุณสมบัติพึ่งตัวเองได้ด้วยอาชีพการงานล้วนแต่เป็นผู้หญิงโสัดตัวละคร เอกฝ่ายหญิงในเรื่องสั้นของ ร. จันทพิมพะน้อยมากที่ยังคงทำงานนอกบ้านภายหลังจากแต่งงานแล้ว

³ กุหลาบ สายประดิษฐ์, "จากศรีบูรพาถึง ร. จันทพิมพะ," ใน เรื่องของเขาและศรีบูรพากับบทประพันธ์ในวรรณพิภพ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2529), หน้า

2.1.1.2 เป็นกุลสตรี

ถึงแม้ผู้หญิงโสดในทัศนะของ ร.จันทิมพะจะพึ่งตนเองได้ ร.จันทิมพะ ก็มิได้ เน้นให้ผู้หญิง เก่งกล้าสามารถ เป็น เลิศแต่อย่างใด ผู้เขียนย้ำความ เป็นผู้หญิงธรรมดาสามัญที่มีความอ่อนโยนอันจะ เป็นเสน่ห์ดึงดูดใจชายรวมทั้งความสามารถที่จะดูแลบ้านเรือนด้วยคุณสมบัติของแม่บ้านแม่เรือนและมีสัญชาตญาณเพศแม่ที่พร้อมจะปกป้องดูแลอบรมเลี้ยงดูลูก ตัวละครเอกที่เป็นหญิงโสดในทุกเรื่องได้ลงเอยกับชายที่เธอรักตอนท้ายเรื่องก็ด้วยคุณสมบัติดังกล่าว เช่นตัวละครเอกฝ่ายหญิงในเรื่อง หลับเถิดที่รัก คอยด้วย หญิงน้อยน่าน้ำมัย บทจบจากห้องแถว เป็นต้น หากเป็นหญิงที่แต่งงานแล้วผู้เขียนก็ยังชี้ให้เห็นว่าความเป็นแม่บ้านแม่เรือนเป็นคุณสมบัติของหญิงที่มีสามีและย้ำคุณสมบัตินี้ยิ่งขึ้น เช่นตัวละครเอกฝ่ายหญิงในเรื่อง ชีวิตนี้เป็นของฉัน มติที่ต้องถอน ชั่วโมงไม่รัก เป็นต้น

ตัวอย่าง เรื่องที่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงในอุดมคติของผู้เขียนควรเป็นผู้หญิงธรรมดา มีความเรียบง่ายมากกว่าความฉลาดขนาดตา เช่น เรื่อง หญิงน้อยน่าน้ำมัย ผู้ชายในงานฉลองปริญญาต่างก็ชื่นชม เคารพเครื่องแต่งกายและทรงผมอันงามประหลาดพิสดารสะดุดตาของหญิงน้อย แต่คู่หมั้นของเธอต้องการให้เธอเป็นผู้หญิงธรรมดาสามัญที่มีความน่ารักเรียบง่ายไม่โลดโผนเช่นนั้น ทำให้หญิงน้อยต้องเปลี่ยนความคิดว่าการเป็นที่ต้องตาชายนั้นอาจต้องอาศัยรูปโฉมที่สะดุดตา แต่จะต้องใจชายได้ก็ เป็นแต่เพียงผู้หญิงธรรมดาด้วยคุณสมบัติของกุลสตรีเท่านั้น

ตัวอย่างของ เรื่องที่แสดงให้เห็นถึงผู้หญิงในอุดมคติที่เป็นแม่บ้านแม่เรือน รักและเมตตาเด็ก เช่น เรื่อง คอยด้วย เคชตัวละครเอกฝ่ายชายหวนกลับมาหาอภิติพย์ แม้ครั้งหนึ่งเขาจะเคยจากอภิติพย์ไปเพราะหลงใหลหญิงอื่นที่มีเสน่ห์เย้ายวนใจ แต่เมื่อเขาต้องการคู่ชีวิต เขาก็เฝ้าคิดถึงแต่อภิติพย์ผู้นุ่มนวล อ่อนโยน ช่างปรนนิบัติ รักใคร่เมตตาเด็กเสมอ ข้อสำคัญคือ เธอเป็นผู้หญิงที่มีความจริงใจกับเขา

จะเห็นได้ว่า ร.จันทิมพะ เห็นว่าหญิงโสดควรเป็นผู้หญิงที่พึ่งตนเองได้ แต่ถ้าแต่งงานแล้วควรเป็นผู้หญิงธรรมดา ๆ มีคุณสมบัติของความ เป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี ควรดูแลบ้าน ปรนนิบัติสามี อบรมเลี้ยงดูลูกโดยไม่จำเป็นต้องออกไปทำงานนอกบ้านอีก

2.1.1.3 มีความเสียสละและซื่อสัตย์

เค้าโครงเรื่องสั้นของ ร. จันทิมพะสวนใหญ่เกี่ยวข้องกับความรักและผู้เขียน เน้นการแสดงออกด้านความรักของฝ่ายหญิงมากกว่าฝ่ายชาย คุณสมบัติของการเสียสละ มั่นคง และซื่อสัตย์ต่อความรักและชายคนรักจึง เป็นคุณสมบัติที่ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงจะเป็น เช่นนี้ เสมอ เมื่อมีความรัก และแสดงออกด้วยการแสดงความจงรักภักดีต่อชายคนรัก

เรื่องสั้นที่แสดงแนวคิดเกี่ยวกับความรักว่ารักแท้ต้องเสียสละ อุดหนุนและไม่เห็นแก่ตัวมี หลายเรื่อง เช่น สำหรับความรักและด้วยความรัก หาคหาย เสียงไฟกระชิบ ข้ามขอบฟ้า ข้อพิพาท ม้าควม ทางสุดท้าย จุดจบวานนี้ ตราบน้ำเธอสลาย จำได้ดังนี้ กลองกระช่า ขวางผ่าน วัลลิกรเกิดใหม่ เป็นต้น เรื่องสั้นเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าผู้หญิง เท่านั้นที่มีคุณสมบัติในข้อนี้ ดังนั้นผู้หญิงจึงซื่อสัตย์ ยึดมั่นในคำสัญญา ยอมเสียสละอดทนและมั่นคงในรัก เฉพาะขณะที่ผู้ชายขาด คุณสมบัติในข้อนี้ ผู้ชายอาจเสียสละ เพื่อหญิงคนรักได้ดัง เช่นแนวคิดเรื่อง หมอกเหม็นค ปัญหาหัวใจ ขอยสวณมะพร้าว แสงอรุณ แต่ไม่มีเรื่องสั้น เรื่องใดที่แสดงความอดทนและรอคอยด้วยความจงรักภักดี ผู้เขียน เน้นว่าความจงรักภักดี เป็นความรู้สึกของผู้หญิง เท่านั้นที่จะมีต่อผู้ชายที่เธอรัก

ตัวอย่าง เรื่องที่แสดงถึงความจงรักภักดีซื่อสัตย์ต่อสามีได้แก่เรื่อง ทางสุดท้าย หญิงสาว ผู้หนึ่งติดตามสามีผู้สูญเสียความทรงจำ เขาคิดว่าตัวเองเป็นขอลาน เธอจึงยอมทำตัวเป็นขอลาน ตามอด เร็วร้อน ไปด้วยสามี เพียง เพื่อจะได้อยู่ใกล้ชีวิตปรนนิบัติสามีที่จำไม่ได้ว่า เธอคือภรรยาของเขา แม้ เธอจะทุกข์ยากลำบากตรากตรำเพียงใด เธอก็อดทนด้วยความจงรักภักดีต่อสามีจนถึงวันสุดท้าย ของชีวิต

ตัวอย่าง เรื่องที่แสดงถึงความ เสียสละอดทนของฝ่ายหญิงได้แก่เรื่อง เสียงไฟกระชิบ และ ตราบน้ำเธอสลาย ขณะที่ผู้ชายไปรบ หญิงคนรักหรือภรรยาก็ต้องรอคอยด้วยความหวังอย่างอดทน แม้การกระทำตามอุดมการณ์ของฝ่ายชายจะเป็นการกระทำตามหน้าที่เพื่อชาติ แต่ผู้เขียนก็ไม่ได้แสดงทัศนคติที่ยกย่อง เชิดชูการกระทำของฝ่ายชาย เท่ากับแสดงความรู้สึกของผู้หญิงที่อดทนรอคอยสามีว่า ต้องทนทุกข์ระทม เพียงใด ผู้เขียนแสดงทัศนคติว่าหญิง เป็นฝ่ายเสียสละความสุขในชีวิตครอบครัว เสียสละทั้งกิตติทางจิตใจ เพื่อให้ชายคนรักได้ทำหน้าที่ตามอุดมการณ์ของเขาโดยที่ใจของเขามุ่งไปอยู่ที่อุดมการณ์มากกว่าจะเป็นห่วง เธอ และใน เรื่อง ม้าควม แม้ลักษณะของสงครามกู้ชาติในญวนจะ เอื้อ

ให้ตัวละครเอกฝ่ายหญิงร่วมรบ เคียงข้างกับสามีได้ แต่ผู้เขียน เน้นความรู้สึกของฝ่ายหญิงที่ต้องละทิ้งความอบอุ่นของแผ่นดินถิ่นเกิด ต้องร่วมมือกับขบวนการกู้ชาติทำร้ายพ่อแม่ญาติพี่น้องของเธอ โดยไม่มีโอกาสที่จะแก้ตัวหรือแม้แต่ปกป้องช่วยเหลือ แล้วเธอก็ยังติดตามมารับใช้สามีที่นำความพินาศมาสู่หมู่บ้านของเธอด้วยความรัก และความจงรักภักดี ถึงเขาจะรักเธอสักเพียงใดอุดมการณ์ของเขาก็เป็นสิ่งสำคัญกว่า ผู้ชายอาจเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามอุดมการณ์ แต่ผู้หญิงยอมเสียสละความสุขทุกอย่างในชีวิตเพื่อความสุขจากการได้ใกล้ชิดปรนนิบัติดูแลสามีเพียงอย่างเดียว ร. จันทิมพะ ได้เปรียบเทียบการกระทำของตัวละครดังนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนไม่ยกย่องอุดมการณ์ของฝ่ายชาย เท่ากับความเสียสละของฝ่ายหญิง

ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงสามารถอดทนได้ทุกอย่างเพื่อความรักได้แก่เรื่อง จำได้ดังนี้ ผู้เขียนสอดแทรกความคิดไว้ใน เรื่องว่าผู้ชายไม่จริงจังและจดจำความรัก ผู้ชายต้องการความรักเรื่อยไปไม่มีที่สิ้นสุด ไม่หยุดอยู่ที่ภรรยา วไลหญิงผู้เป็นภรรยาใน เรื่องจึงสู้อดทนที่เสริมสามีผู้ช่วยเป็นโรคความจำเสื่อม เป็นครั้งคราวจะจำไม่ได้ว่าเขามีภรรยาแล้ว เขาคิดว่าเธอคือพยาบาล และเมื่อเกี่ยวพาราสิจน เธอตกเป็นภรรยาของเขาแล้ว เขาก็จะลืมว่าเธอคือภรรยา เป็นเช่นนี้ทุกครั้งไป แทนที่วไลจะมีความสุขที่ได้รับของกำนัลจากสามีทุกครั้งที่เขาคิดว่า เธอคือผู้หญิงคนใหม่ เธอกลับขมขื่นใจที่ไม่ได้รับการยกย่องให้เป็นภรรยาที่ถาวรของเขา แต่เธอก็สู้สุดส่าห์อดทนปรนนิบัติเสริม ไม่เอ่ยปากบอกความจริงให้เขารู้ เพราะเกรงว่าอาการอื่น ๆ ของเขาอาจจะกำเริบไปอีก จนท้ายที่สุดแพทย์ที่รักษาเสริมส่งสารวไลจึงบอกความจริงให้เสริมรู้ เสริมตกใจจนสิ้นสติ แพทย์เชื่อว่าเมื่อเสริมฟื้น เขาจะไม่ลืมอีก เลยว่าวไลคือภรรยาของเขา เรื่องนี้แสดงแนวคิดที่ผู้หญิงสามารถอดทนเพื่อความรักได้ทุกอย่าง

อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงไม่ได้เป็นฝ่ายยินยอมทุกกรณีไป ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงจะไม่ยอมอดทนหรือ เสียสละหากความอดทนหรือ เสียสละของเธอทำให้ผู้อื่นต้องพลอยเดือดร้อนไปด้วย เช่นแนวคิดในเรื่อง ทางผ่าน หลุมส่าห์ร้าย เป็นต้น ตัวอย่างเช่น เรื่อง ทางผ่าน ศิริมาตัวละครเอกฝ่ายหญิงในเรื่องเลือกไปทำงานใน เขตจังหวัดไกล เคียงกับสราวุธชายคนรักโดยไม่สนใจค่าเดือนจากใคร ๆ ว่าสราวุธอาจไม่รักใคร่เธอจริงจังและ เห็น เธอเป็นเพียงทางผ่าน มีเหตุการณ์ที่ทำให้เธอประจักษ์ความจริงในข้อนี้เมื่อสราวุธไม่ไปส่งโทร เลขสำคัญที่เธอฝากให้ไปส่ง เพราะ เอา เงินที่ศิริมาฝากไว้ไปใช้หมด โทร เลขนั้นคือคำสั่งขออุปกรณ์ดับเพลิงจากสำนักงานในกรุงเทพฯ เมื่อเกิดไฟไหม้บ้านพัก

ของคนงานจึงเสียหายมาก เพราะไม่มีอุปกรณ์เครื่องมือดับเพลิงใช้ ศิริมาจึงตระหนักว่าการฉวยโอกาส เอาเปรียบของศรารูธที่เธอ เคยมองข้ามไปนั้นทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เธอจึงตัดใจจากศรารูธได้ในที่สุด เรื่อง ทางผ่าน นี้ จึงแสดงแนวคิดที่ผู้หญิงจะอดทนซื่อสัตย์และเสียสละเพื่อชายคนรัก ได้เสมอตราบดีที่ความเดือดร้อนนั้นอยู่ที่เธอไม่ได้ส่งผลไปถึงผู้ใด หากผู้ใดได้รับความเดือดร้อนจากการที่เธอยอมทนให้ชายคนรักเอาเปรียบ เธอก็ควรจะตัดใจเสียจากชายผู้นั้น

ผู้หญิงพยายามจะหาทางให้ผู้ชายยึดมั่นกับความรักจึงมักขอสัญญาเป็นวาจาจากฝ่ายชาย ผู้ชายยอมให้คำสัญญาแต่อาจทำลายวาจาได้ง่าย ๆ เช่น เรื่อง หนูแค้นข้ามโขง นายหนูแค้น เป็นฝ่ายสาบานด้วยชีวิตว่าจะรักหญิงคนรักตลอดไป ต่อมานายหนูแค้นทวนคำสาบานนั้นจึงต้องตาย เพราะคำสาบาน ส่วนหญิงผู้เป็นภรรยาฆ่าตัวตายตามด้วยความจงรักภักดีต่อสามีมีเสื่อมคลาย เรื่องนี้แสดงแนวคิดสำคัญว่าผู้หญิงจะซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อชายคนรักเสมอ คุณสมบัติของความซื่อสัตย์ มั่นคง จงรักภักดีของผู้หญิงมีความยิ่งใหญ่เหนือคำสาบานหรือคำสัญญาของชาย

จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ในเรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะหลายเรื่องสร้างปมปัญหาให้ตัวละครเอกฝ่ายหญิงแสดงความเสียสละ มั่นคง ซื่อสัตย์ต่อความรักและชายคนรักแม้จะทนทุกข์ทรมานสักเพียงใดก็เป็นสิ่งที่พึงกระทำและสมควรต่อการยกย่อง แต่ต้องอยู่ในขอบเขตที่ว่าไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน จึงนับได้ว่าลักษณะนิสัยของผู้หญิงที่เสียสละ มั่นคง และซื่อสัตย์ต่อความรักและชายคนรักนี้เป็นลักษณะนิสัยของผู้หญิงในอุดมคติของ ร.จันทิมพะ

2.1.1.4 มีคุณธรรม

เรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะจะ เน้นให้ผู้หญิงประพฤติตัวอยู่ในกรอบของศีลธรรม หรือจารีตประเพณี แนวคิดในเรื่อง ฉันจะบอกเธอ ฉันเป็นสุข พวงทองเถาที่รั้วบ้าน สะท้อนคุณธรรมของผู้หญิงต่าง ๆ กันดังนี้

เรื่อง ฉันจะบอกเธอ ผู้เขียนเสนอแนวคิดที่ผู้หญิงที่ปล่อยตัวเป็นวัตถุบำเรอความใคร่ของผู้ชายด้วยความสมัครใจของเธอเอง ในที่สุดผู้หญิงนั้นก็หมดคุณค่าของผู้หญิงในเวลาไม่นานดังเช่นตัวละครฝ่ายหญิงในเรื่องนี้ เพราะเธอผิดหวังในความรักจึงทำตัวตกต่ำ ประชดด้วยการ เป็นหญิงเสเพลไม่ติดอะไรกับโสเภณีจนร่างกายทรุดโทรม นอกจากความสวยความงามจะหมดไปเพราะสุขภาพเสื่อมโทรม เธอยังหมดคุณค่าและศักดิ์ศรีของความ เป็นผู้หญิงอีกด้วย เพราะ

สังคมประณามหญิงที่ปล่อยตัวไม่รู้จักรักนวลสงวนตัว หากเธอไม่ปล่อยตัวให้เสรีในเรื่องเพศ ยังระมัดระวังกายใจให้อยู่ในกรอบของศีลธรรมและจารีตประเพณี ชีวิตเธอก็คงไม่ต้องตกอับขนาดนี้

เรื่อง ฉันเป็นสุข เป็นเรื่องของหญิงผู้หนึ่งซึ่งบังเอิญไปพบกับอดีตสามีของเธอที่มีพันธะหน้าที่กับครอบครัวใหม่ของเขา เขาตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบของตน แต่ก็ยังรักและต้องการเธออยู่จึงขอให้เธอกลับไปมีความสัมพันธ์กับเขานีกโดยให้โอกาสเธอได้ตัดสินใจ แต่เธอก็ได้ตายไปอย่างกระทันหันด้วยโรคหัวใจก่อนที่จะบอกให้เขาได้รู้ถึงการตัดสินใจของเธอ การตายของเธอได้รับการเกียรตินิยมชื่อเสียงและหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับอดีตสามีและตัวเธอ ผู้เขียนได้เสนอบุคลิกภาพของตัวละครที่ผู้อ่านสามารถคาดเดาได้ว่าแม้ตัวละครเอกฝ่ายหญิงจะไม่ได้ตัดสินใจ แต่ก็คาดได้ว่าเธอจะต้องเลือกหนทางที่จะยึดมั่นคุณธรรมโดยไม่ล่วงประพฤตินิตทางเพศกับอดีตสามีแม้เธอจะยังรักอดีตสามีเพียงใดก็ตาม

เรื่อง พวงทองเถาที่รั้วบ้าน ตัวละครเอกฝ่ายหญิงไม่ยอมให้ชายที่เธอรักล่วงเกินเพราะนอกจากจะขัดกับจารีตประเพณีแล้ว วิธีการของชายคนรักก็ไม่ได้ให้เกียรติเธอเลย ในตอนท้ายเรื่องเธอตัดสินใจไปพบชายคนรัก เปลี่ยนใจโอนอ่อนให้ชายคนรักกอดและจูบได้ แต่ยังแฝงความลังเลและความละอายอยู่มาก ฝ่ายชายได้คิดว่าหญิงวางตัวได้เหมาะสมแล้ว เขาต่างหากที่คิดผิดไป เรื่องนี้แสดงแนวคิดที่ผู้หญิงควรยึดมั่นในคุณธรรมไม่ควรลวงล้าประเพณีที่ตั้งงาม ผู้เขียนเน้นเรื่องการต่อสู้ภายในใจของตัวละครฝ่ายหญิง ซึ่งให้เห็นคุณธรรมของฝ่ายหญิงว่า ถึงแม้เธอจะได้โอนอ่อนตามฝ่ายชาย แต่เธอก็ตัดสินใจอย่างมีสติและเข้าใจถึงขอบเขตที่เธอจะไม่ล่วงละเมิดศีลธรรมขนาดประพฤตินิตทางเพศเป็นอันขาด ร. จันทิมพะได้สอดแทรกทัศนะเกี่ยวกับการสัมผัสใกล้ชิด เช่นการกอดจูบนี้ใน เรื่องสั้นหลายเรื่องว่าไม่ถึงกับ เป็นเรื่องต้องห้าม เสียศีลธรรม หากหญิงชายได้รักใคร่กันมานานและมีสติยั้งคิด แต่ผู้เขียนก็ไม่สนับสนุนให้มีการลวงละเมิดศีลธรรมด้วยการประพฤตินิตทางเพศอย่างเด็ดขาด

คุณธรรมของผู้หญิงในเรื่องสั้นของ ร. จันทิมพะจึงเป็นคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศเป็นส่วนใหญ่ ร. จันทิมพะชี้ให้เห็นว่าหญิงที่ดีต้องรู้จักรักษานวลสงวนตัว ไม่ปล่อยเนื้อปล่อยตัวจนเกินขอบเขตของศีลธรรมอันดีงาม เพราะนอกจากตัวเธอเองจะไม่มีความสุขด้วยมโนธรรมในใจคอยตอกย้ำให้เกิดความละอายแล้ว สิ่งสำคัญคือการสูญเสียศักดิ์ศรี เกียรติยศ และคุณค่าของของตัวเอง

กล่าวโดยสรุป ผู้หญิงในอุดมคติของ ร.จันทิมพะจะเป็นผู้หญิงที่พึ่งตนเองได้ มีนิสัย นุ่มนวลอ่อนโยน และเป็นผู้หญิงธรรมดาสามัญพร้อมที่จะเป็นแม่บ้านแม่เรือน หากแต่งงานแล้วผู้หญิง ก็ควรจะทำหน้าที่ภรรยาคือดูแลบ้านเรือนปรนนิบัติสามีอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดาเท่านั้น ไม่ควรออกไป ทำงานนอกบ้านอีก คุณสมบัติของผู้หญิงที่ผู้เขียนยกย่องในเรื่องของความรักคือเมื่อมีความรักผู้หญิง จะเสียสละ อดทน และซื่อสัตย์ต่อความรักและชายคนรัก ยอมรับการเอาเปรียบ เป็นฝ่ายยืมนั้น ในคำสัญญา นอกจากนั้นผู้หญิงควรมีคุณธรรม รักนวลสงวนตัว ประพฤติตัวอยู่ในกรอบของศีลธรรม และจารีตประเพณี

2.1.2 ความรักและการแต่งงาน

เรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะมีโครงเรื่องเกี่ยวกับความรักและการแต่งงาน เกือบ ทั้งหมด เนื้อเรื่องจึงมักเป็น เรื่องของชายหญิงที่มาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยมีความรักเป็นเหตุ นับว่าความรักเป็นหัวใจสำคัญในเรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะ ผู้เขียนแสดงแนวคิดเกี่ยวกับความรัก 2 ประการคือ

2.1.2.1 ความรักคือความสุขของมนุษย์

2.1.2.2 ความรักที่สมบูรณ์คือการใช้ชีวิตร่วมกัน

2.1.2.1 ความรักคือความสุขของมนุษย์

การสร้างเรื่องในเรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะที่ให้เรื่องจบลงด้วยความสุข สมหวังของตัวละครอื่นเนื่องมาจากความรักที่ดี หรือการสร้างเรื่องให้จบลงด้วยความเศร้าของ ตัวละครอื่นเนื่องมาจากความรักที่ดี ย่อมแสดงให้เห็นว่าความรักคือทุกสิ่งของชีวิต ความรักคือ ความสุขที่มนุษย์ไขว่คว้าหา เมื่อได้มาครอบครองก็สุขสมหวัง เมื่อพลาดรักก็ทุกข์ระทม แต่ไม่ว่า จะสุขสมหวังหรือระทมทุกข์ความรักก็เป็นสิ่งที่ดึงมาให้ความสุขแก่ผู้รู้จัก รัก กล่าวคือแม้จะประสบเคราะห์กรรมต้องพลาดรักก็ยังมีโอกาสมีความสุข เมื่อได้รู้จักความรักและได้ครอบครองความรักนั้น เป็นสมบัติของคนชั่วระยะเวลาหนึ่ง เรื่องสั้นที่แสดงแนวคิดนี้โดยตรง ได้แก่เรื่อง เมื่อฝนตก และ ชั่วชีวิตนี้

ตัวอย่างเช่น เรื่อง เมื่อฝนตก ได้แสดงแนวคิดว่าความสุขอันเนื่องมาจากความรักเป็นสิ่งที่ มีค่าที่สุดของมนุษย์ไม่ว่าจะแลกด้วยความทุกข์แสนสาหัสสักปานใด ผู้เขียนสร้างเรื่องให้หญิงชาวบ้าน

หน้าตาอัปลักษณ์และพิการผันถึงความรักจากอ้อมแขนของชายหนุ่มรูปงาม เธออธิษฐานขอให้ตัวเอง มีรูปร่างงดงาม เพื่อที่ชายหนุ่มผู้สง่างามจะได้มารัก เธอแม้เพียงครั้งเดียวในชีวิต คำอธิษฐานนั้น เธอ ยอมแลกกับการตาบอด หูหนวกและ เป็นใบ้ นอกเหนือไปจากการกลับไปมีหน้าตาอัปลักษณ์และพิการ ผันดังเดิม เธอก็ยอมแลกด้วยความสมัครใจ ความทุกข์ตลอดช่วงชีวิตของเธอหลังจากที่รู้จักรักแล้วนั้น นับว่าคุ้มค่า เมื่อแลกกับความสุขจากความทรงจำอัน เนื่องมาจากความรักครั้งหนึ่งในชีวิตของเธอ

นอกจากความรักจะทำให้เกิดความสุขแล้ว ความรักยังทำให้มนุษย์ทะเยอทะยานสร้าง ฐานะโดยมีความรัก เป็นแรงผลักดัน ผู้เขียนแสดงแนวคิดนี้ผ่านพฤติกรรมตัวละครในเรื่อง ความผัน ต้นฤดูหนาว ดาวเด่นฟ้า มือที่สร้างบ้าน เป็นต้น

ตัวอย่าง เช่น เรื่อง ดาวเด่นฟ้า แสดงให้เห็นว่าความรักเป็นพลังและกำลังใจให้ผู้ชาย คนหนึ่งต่อสู้ชีวิต สามารถยืนอยู่ได้ด้วยขาของตัวเองจนลมค่าสบประมาทได้ เขายกระดับฐานะ ของตนเอง เพื่อให้ทัดเทียมกับหญิงที่เขารัก ร. จันทิมพะแสดงทัศนะว่าความพยายาม เสริมฐานะ เป็นหน้าที่ของฝ่ายชายโดยตรง ผู้ชายควร เป็นฝ่ายกระตือรือร้นทะเยอทะยานที่จะสร้างหลักฐาน ให้มั่นคงสำหรับครอบครัวต่อไปในอนาคต เพราะนอกจากชายหญิงจะมีความรักแล้วยังต้องการได้ ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เป็นครอบครัว การที่ผู้ชายจะ เป็นผู้นำครอบครัวได้จะต้องมีความ เข้มแข็ง เป็นหลัก ให้กับครอบครัว ในบางเรื่องผู้เขียนจึงชี้ให้เห็นว่าหากผู้ชายขาดความจริงจัง ปลดปล่อยความรัก เป็นเพียงความผันอัน ลื่นลวย ความรักจะไม่มีวันถึงจุดหมายปลายทางแห่งความสุขสมบูรณ์ที่แท้จริง คือการใช้ชีวิตร่วมกัน เป็นครอบครัว ดังแนวคิดที่แสดงผ่านตัวละครเอกฝ่ายชายในเรื่อง สวรรค์หาย

นอกจากความรักจะทำให้เกิดความสุขทะเยอทะยานแล้ว ความรักยังกระตุ้นให้มนุษย์ รับผิดชอบต่อครอบครัวด้วยความรักใคร่ห่วงใยที่มีต่อกัน ผู้เขียนแสดงแนวคิดนี้ใน เรื่องสั้นหลาย เรื่อง ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตครอบครัว เรื่องที่เด่นคือเรื่อง เจ้าหัวใจ เป็น เรื่องของพ่อม่ายวัยกลางคน ที่ไม่เคยสนใจความห่วงใยของภรรยาขณะที่เธอยังมีชีวิตอยู่ แต่เมื่อภรรยาตายจากไป เขาจึง รู้สึกว่าชีวิตปราศจากความหมาย เมื่อไม่มีภรรยาคอย เป็น "เจ้าหัวใจ" คอยดูแลห้ามปราม เขาไม่ให้เที่ยว เคร่งสรรครักกับ เพื่อนฝูงจนลืมภาระหน้าที่ต่อครอบครัว แต่ในที่สุดตอนท้าย เรื่อง เขาก็ได้รู้ว่า เขายังมีลูกสาวคน เดียวที่ เปรียบ เสมือนตัวแทนของภรรยาของเขาที่คอยห่วงใยอาทร ดูแลทุกข์สุขของ เขาไม่ผิดกับภรรยาของเขา และเขามีหน้าที่ที่จะต้องปกป้องดูแลลูกสาวคน เดียวของ เขา ผู้เขียนได้แสดงให้เห็นว่าความผูกพันอัน เนื่องมาจากความรักทำให้ชีวิตของมนุษย์มีหลักยึด เหนี่ยว

ที่มั่นคง ขณะเดียวกันก็ เพราะความรักนี้เองมนุษย์จึงมีความรับผิดชอบต่อครอบครัวด้วยสายใยที่ผูกพันด้วยความเอื้ออาทรกัน ความรักและความรับผิดชอบจึง เป็นสิ่งที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เมื่อมีความรัก ความรักจะกระตุ้นให้มนุษย์มีความรับผิดชอบ เมื่อมีความรับผิดชอบ มนุษย์จึงตระหนัก ในความรัก ความรักจึงทำให้ชีวิตมนุษย์มีความสุขดังนี้

2.1.2.2 ความรักที่สมบูรณ์คือการแต่งงานหรือการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน

นอกจากจะ เสนอว่าความรักเป็นความสุขที่แท้จริงของชีวิตแล้ว ร.จันทิมพะ ยังได้แสดงความคิดต่อไปอีกว่าความรักที่สมบูรณ์คือการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ดังนั้นตัวละคร เอกฝ่ายหญิง ในเรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะที่มีสถานภาพโสดและกำลังก้าวหน้าในหน้าที่การงานจึง เลือกลงทางที่จะ ใช้ชีวิตครอบครัวที่อบอุ่นกับชายคนรักมากกว่าหน้าที่การงาน เช่น ตัวละคร เอกฝ่ายหญิงในเรื่อง ราคาความคิด หญิงโสดสารภาพ รังรองแลเห็น สวรรค์ในความโง่ เป็นต้น

ตัวอย่างของแนวคิดที่แสดงให้เห็นว่าชีวิตคู่มีความสำคัญกับผู้หญิงมากกว่าความก้าวหน้าใน หน้าที่การงาน เช่น แนวคิดในเรื่อง หญิงโสดสารภาพ แม้ตัวละคร เอกฝ่ายหญิงจะตั้งใจเอาไว้ว่า เธอจะไม่แต่งงาน เพราะ เห็นว่าชีวิตครอบครัว เป็นชีวิตที่เสี่ยงกับความทุกข์ และมีภาระอันยุ่งเหยิง ตามมา ดังที่เธอเห็นจากชีวิตครอบครัวในวัยเด็กของเธอและชีวิตครอบครัวของญาติใกล้ชิด แต่แล้ว เมื่อเธอมีความรัก เธอได้เห็นคุณภาพความดีของชายคนรักและ เธอเองก็รักเขาแต่พยายามปฏิเสธใจ ของตัวเองตลอดมา ในที่สุด เธอก็ เปลี่ยนความตั้งใจและ เห็นว่าความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ไม่สำคัญเท่ากับการมีชีวิตครอบครัวร่วมกับคนที่เธอรัก แม้จะมีปัญหาและอุปสรรคในอนาคต เธอก็พร้อมที่จะฝ่าฟันด้วยความมั่นใจว่าความรักจะ เป็นพื้นฐานอันมั่นคงต่อไป

ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าจุดหมายปลายทางของความรักคือการได้อยู่ร่วมกัน และเมื่อมีชีวิต ครอบครัวที่อบอุ่นด้วยความรัก ชีวิตก็ย่อมมีความสุขสมบูรณ์ ผู้เขียนเสนอแนวคิดนี้ในเรื่อง เดือนเย็น ผู้เป็นอิสระ เบื้องหลังรถด่วน มดที่ดองถอน หนูจ๋า โดยแสดงแนวคิดผ่านตัวละครทั้งที่เป็นโสด และแต่งงานแล้ว

เรื่อง ผู้เป็นอิสระ เป็นตัวอย่างของการแสดงแนวคิดที่ว่าชีวิตครอบครัวคือชีวิตที่สมบูรณ์ของ มนุษย์ เมื่อตัวละครเอกฝ่ายชายในเรื่องตัดสินใจแต่งงาน ชีวิตของ เขามีความสุขขึ้นแทนที่ เขาจะ ต้องไปวุ่นวายหรือเป็นผู้แก้ปัญหาให้กับชีวิตคนอื่น ๆ เหมือนครั้งยังเป็นโสด เขามีความสุขอบอุ่นในชีวิต ครอบครัวของเขาเอง

เรื่อง มดที่ต้องถอน เป็นตัวอย่างของการแสดงแนวคิดผ่านตัวละครที่แต่งงานแล้ว เช่น ตัวละคร เอกฝ่ายหญิงในเรื่องแม้จะมีความ เบื่อหน่ายต่อหน้าที่แม่บ้านที่ซ้ำซากจำเจ แต่สามีที่ดี มีความ เป็นผู้นำก็จะ เป็นที่พึ่งให้เธอเสมอ ตลอดจนลูก ๆ ที่เป็นพยานความรักของเธอกับสามีก็มีความ ไร้เดียงสาน่ารักทำให้เธอชื่นใจ คุณความดีของสามีและความน่ารักของลูกทำให้เธอได้คิดว่าชีวิต ครอบครั เป็นชีวิตที่อบอุ่นและมีความสุข

ผู้เขียน เน้นว่าชีวิตคู่จะมีความสุขสมบูรณ์ได้ถ้าทุกคนในครอบครัวตระหนักในบทบาทและหน้าที่ ของตนเองที่มีต่อครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของสามีภรรยา บิดามารดา และบุตร การอยู่ร่วม กันนั้นนอกจากจะต้องรู้หน้าที่ของตนแล้ว ยังต้องผ่อนปรนประนีประนอมอะลุ่มอล่วยกัน แนวคิดในเรื่อง ชีวิตเป็นของสั้น และ กรณีนายผู้หญิง ชี้ให้เห็นว่าการครองคู่ของสามีภรณยานั้นต้องรู้จักหน้าที่และบทบาท ของกันและกัน ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่าผู้ชายเป็นผู้นำ เป็นช้างเท้าหน้า ขณะที่ผู้หญิงเป็นผู้ตาม เป็นช้าง เท้าหลัง คอยสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้สามี เข้มแข็ง มีความรับผิดชอบในฐานะพ่อบ้านด้วยความ เป็นตัวของตัวเอง ทั้งสองฝ่ายจะต้องรู้จักปรับตัวเข้าหากัน เรื่อง บ้านแสนสุข ให้แนวคิดเกี่ยวกับ บทบาทของภรรยาและแม่ แสดงให้เห็นว่าบ้านที่ขาดแคลนแม่เหลือเพียงพ่อกับลูก ๆ บ้านนั้นจะวุ่นวาย ไม่เป็นระเบียบ คนในครอบครัวจึงควรปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตน

ผู้เขียนแสดงแนวคิด เรื่องบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ในการอบรม เลี้ยงดูลูกในเรื่อง คุณพ่อไม่พูด เมืองหลังรถคว้น ตลอดกาล ธิดา คร. ไซติ สรุปได้ว่าพ่อแม่ควรอบรม เลี้ยงดูลูกด้วยความรัก ความเอาใจใส่ด้วยการปลุกฝังให้ลูกเป็นคนดีโดยต้องอาศัยเวลา ความรอบคอบ ความอดทน และ ความ เมตตาปราณีต่อลูก เป็นพื้นฐานสำคัญ แม้แต่เด็กที่ไม่ใช่ เป็นลูกที่แท้จริงก็ควรได้รับการ เลี้ยงดู เช่นนี้

เรื่องสั้นหลาย เรื่องของ ร. จันทพิมพะสะท้อนความต้องการของผู้หญิงที่ต้องการ เป็นผู้หญิง คนเดียวของชายคนรัก เช่น เรื่อง ยอดปรารถนา จันทร์ลอย จำได้ดังนี้ สุไศลเทียร หนูแคล้ว ข้ามโขง โดยพระราชเสาวนีย์ หลุมสาหร่าย อันแสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีทัศนะว่าชีวิตคู่จะมี ความสุขได้ถ้าใช้ชีวิตคู่แบบหัวเดียวเมียเดียว ตัวอย่าง เรื่องที่แสดงแนวคิดนี้ชัดเจนได้แก่ เรื่อง โดยพระราชเสาวนีย์ เป็น เรื่องของภรรยาที่ฟ้องหย่าสามีผู้ เป็นข้าหลวงเพราะสามีไร้สัจย์ ทารุณต่อเธอและมีผู้หญิงคนอื่น ชีวิตครอบครัวของเธอไม่มีความสุข เธอจึงขอหย่าขาดจากสามีทั้ง ๆ ที่ยังรักเขาอยู่ และเธอก็ต่อสู้มาแล้วถึงสามศาล ระหว่างยื่นฎีกาเธอต้องหลบซ่อนเพราะ เกรงอำนาจ คุกคามจากสามี ถึงอย่างไรเธอก็ยังรัก ชื่อสัจย์ และจงรักภักดีต่อสามีเสมอ แต่เธอไม่อาจทนชีวิต ครอบครัวที่ไร้สุข เช่นนั้นได้

ผู้เขียนแสดงแนวคิดที่ว่าชีวิตครอบครัวที่มีความสุขควร เป็นครอบครัวที่สามีภรรยาต่างรักใคร่กันอย่างมั่นคงและซื่อสัตย์ต่อกัน มีรักเดียวใจเดียว อาจเป็นเพราะสังคมไทยเปิดโอกาสให้ชายมีคนที่รักหรือภรรยาได้มากกว่าหนึ่งโดยไม่ถือ เป็นความผิดร้ายแรงทางสังคม ร.จันทิมพะ จึงเป็นปากเสียงแทนผู้หญิงในสังคมไทยที่ต้องการให้สามีภรรยาเพียงคนเดียว และภรณยานั้นจะจงรักภักดีต่อสามีอย่างไม่มีเสื่อมคลาย มีบาง เรื่องที่แสดงให้เห็นว่าจิตใจของผู้หญิงอาจจวบไหวไปกับอดีตคนรัก เพราะนึกถึงความหวานชื่นในอดีต เช่น เรื่อง หมอกเหม็นต์ แต่นั่นคืออารมณ์ที่อ่อนไหวชั่วขณะ แต่ที่จริงเธอก็ยึดมั่นรักสามี ไม่คิดที่จะทอดทิ้งสามีหรือทวนกลับไปหาคนรัก เก้าแต่อย่างใด

จะเห็นได้ว่า ร.จันทิมพะ เสนอความคิด เรื่องความสุขของชีวิตคือความรักต่อ เนื่องมา เป็นลำดับขั้น นับแต่ความสุขที่แท้จริงของชีวิตคือความรัก ความสุขจากความรักนั้นจะสมบูรณ์ได้ต่อ เมื่อมีการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน และเมื่ออยู่ร่วมกัน เป็นครอบครัวก็ต้องระวังรักษาน้ำใจกัน ปฏิบัติตามบทบาท และหน้าที่ของตน บทบาทและหน้าที่ในครอบครัวก็มีพื้นฐาน เนื่องมาจากความรักที่เป็นสายใยที่เหนียวแน่นพันผูกคนในครอบครัวเข้าด้วยกัน ครอบครัวคือความสุขที่สมบูรณ์ของชีวิตมนุษย์ เป็นหลักพักพิงให้ชีวิตครอบครัว เมื่อ เป็นดังนี้มนุษย์ก็ควรจะไขว่คว้าหาความรักและครอบครัว เป็นสมบัติ

เป็นที่น่าสังเกตว่า แนวคิดใน เรื่องความรักและการแต่งงานและแนวคิดใน เรื่องผู้หญิงในอุดมคติมีความคาบเกี่ยวกันอยู่มาก กล่าวคือ เรื่องของความรักและการแต่งงานก็เป็นการแสดงแนวคิดผ่านตัวละครฝ่ายหญิง เช่น ความรักคือความสุขของชีวิต การแต่งงานสำคัญกว่าหน้าที่การงาน และควรรักเดียวใจเดียว แนวคิดเหล่านี้ผู้เขียนจะ เน้นที่ตัวละครเอกฝ่ายหญิง นอกจากนี้ เรื่องหน้าที่และบทบาทในครอบครัวก็มัก เน้นที่บทบาทของฝ่ายหญิงคือการ เป็นภรรยาและการ เป็นมารดาเป็นสำคัญ ส่วน เรื่องของผู้หญิงในอุดมคติที่มีคุณสมบัติของการ เป็นแม่บ้านแม่เรือน การเสียสละอดทนซื่อสัตย์ต่อความรัก และการมีคุณธรรมก็เป็นคุณสมบัติที่ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่า จะ เกิดขึ้นหรือควรจะเกิดขึ้น เมื่อผู้หญิงมีความรัก ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าผู้เขียนมักจะ เสนอแนวคิด เกี่ยวกับผู้หญิงและความรักควบคู่กันไป

อนึ่ง นอกจากแนวคิดเกี่ยวกับความรักและผู้หญิงแล้ว ร.จันทิมพะยังได้แสดงแนวคิดอื่น ๆ บ้าง เช่น แนวคิดเกี่ยวกับโชคชะตาที่มีอิทธิพลเหนือชีวิตมนุษย์ ความยึดมั่นในความคิดบางอย่างจนทำให้เกิดมิจฉาธิฐิ เป็นต้น แต่เนื่องจาก เป็นแนวคิดที่มีอยู่ เป็น เพียงส่วนน้อยและ เป็น เพียงประเด็นย่อยไม่ใช่จุดเด่นของแนวคิดใน เรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะจึงไม่น่ามากล่าวถึง

2.2 กลวิธีแสดงแนวคิด

แนวคิดมีหน้าที่เป็นแกนหลักสำหรับ เชื่อมส่วนต่าง ๆ ของเรื่อง เช่น ตัวละคร เหตุการณ์ และฉาก เป็นต้น เข้าด้วยกัน และเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญในการเสนอเรื่อง⁴ การแสดงแนวคิดอัน เป็นจุดมุ่งหมายของผู้เขียนนั้นจะต้องอาศัยกลวิธี เป็นสำคัญ

การแสดงแนวคิดในเรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะมิลักษณ์สำคัญ 2 ประการ คือ

2.2.1 การแสดงแนวคิดโดยผ่านโครงเรื่อง

2.2.2 การแสดงแนวคิดระหว่างการดำเนินเรื่อง

2.2.1 การแสดงแนวคิดโดยผ่านโครงเรื่อง

โครงเรื่องมีความสำคัญต่อการแสดงแนวคิด เพราะโครงเรื่อง เป็นกรอบกำหนด ขอบเขตและทิศทางของตัวละครและการกระทำในเรื่องให้ดำเนินสู่เป้าหมายที่ต้องการ กรอบของโครงเรื่องเกิดขึ้นได้เพราะมีแนวคิดของเรื่องเป็น เครื่องควบคุมและมีอิทธิพลต่อการเสนอรายละเอียดของเรื่องให้เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน และมีความสัมพันธ์อย่างเป็นเหตุเป็นผลเพื่อนำเรื่องราวไปสู่จุดมุ่งหมายของเรื่อง⁵ เรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะ แสดงแนวคิดโดยมีกรอบของโครงเรื่องช่วยเอื้อต่อการแสดงจุดมุ่งหมายได้ เพราะเรื่องสั้นที่วางไว้อย่างมีระบบระเบียบ มีเอกภาพ และมีเหตุผลที่ต่อเนื่องกันจนสามารถสรุปแนวคิดของผู้เขียนจากโครงเรื่องได้

การแสดงแนวคิดผ่านโครงเรื่องในเรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะมิลักษณ์ 3 ประการอัน เอื้อต่อการแสดงแนวคิดผ่านโครงเรื่องอย่างมีประสิทธิภาพคือ

2.2.1.1 สถานการณ์ในโครงเรื่อง เป็นสื่อกลางนำแนวคิดไปสู่ผู้อ่าน

2.2.1.2 การลำดับเหตุการณ์ในโครงเรื่อง เอื้ออำนวยต่อการแสดงแนวคิด

2.2.1.3 การเสนอเหตุการณ์ในโครงเรื่องมีความเป็นไปได้

⁴ นาธิกา มงคลค่านวณเขตต์, "เรื่องสั้นไทยประ เภทมุ่งเสนอแนวคิดระหว่าง พ.ศ. 2475-2488" (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 73.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดิม.

2.2.1.1 สถานการณ์ในโครงเรื่อง เป็นสื่อกลางนำแนวคิดไปสู่ผู้อ่าน

สถานการณ์หมายถึงเหตุการณ์ที่ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครได้แสดงพฤติกรรมอย่างหนึ่งภายใต้เงื่อนไขของฉากคือเวลาและสถานที่ การสร้างเรื่องราวจะต้องผูกโครงเรื่องให้มีความขัดแย้งด้วยปัญหา ให้ตัวละครได้ต่อสู้กับอุปสรรคและข้อขัดแย้งนั้นจนถึงจุดคลี่คลาย ทำให้เกิดมีสถานการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องเกิดขึ้น

เรื่องสั้นของ ร. จันทิมพะที่ใช้สถานการณ์ในโครงเรื่องให้การกระทำและตัวละครในเรื่อง เป็นสื่อกลางนำความคิดไปสู่ผู้อ่านมีหลายเรื่อง เช่น เรื่อง ม้าควม สถานการณ์คือชายผู้เป็นสามีต้องต่อสู้เพื่อภูษาคีที่เป็นเหตุให้หญิงผู้เป็นภรรยาได้แสดงความจงรักภักดี ผู้เขียนผูกเรื่องให้เรื่องเกิดในแผ่นดินถวน เวียร เป็นชายพเนจรเข้ามาในหมู่บ้านที่พเยียอาศัยอยู่ ทั้งคู่รักกันและได้แต่งงานอยู่กินด้วยกัน ต่อมาเวียรลาพเยียไปพร้อมกับขบวนการภูษาคี พเยียขอติดตามไปปรนนิบัติแม่จะต้องอยู่ในฐานะทาสรับใช้ก็ตาม พเยียมาทราบภายหลังว่าหลังจากที่เวียรพาเธอจากหมู่บ้านมา เขาได้ส่งข่าวบอกพรรคพวกให้ทำลาย เสมียงกรังและเผาหมู่บ้านเพื่อไม่ให้ข้าศึกยึดเป็นฐานกำลัง แม่พเยียจะตกอยู่ในฐานะคนอกตัญญูที่ต้องมาอยู่กับสามีที่ทำร้ายพ่อแม่ญาติพี่น้องของตน เธอก็ยังคงติดตามปรนนิบัติสามีด้วยความซื่อสัตย์จงรักภักดีและออกรบร่วมกับสามีแม่สามีจะไม่ได้ยกย่องให้เกียรติเธอในฐานะภรรยาเลย เมื่อสามีตายในที่รบ พเยียตกใจจนเสียสติและถูกส่งเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาล สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องนำไปสู่แนวคิดของเรื่องว่าผู้หญิงจะอดทนซื่อสัตย์และจงรักภักดีต่อชายคนรัก เสมอแม้ว่า เขาจะทำร้ายความรู้สึกของเธอเพียงใดก็ตาม

สถานการณ์ในโครงเรื่องที่เป็นสื่อนำความคิดมาสู่ผู้อ่านอาจเป็น เรื่องของความเข้าใจผิดก็ได้ เช่น เรื่อง จันทร์ลอย โฉมแขแอบตามพงศ์ผู้เป็นสามีไปสืบข่าวตอนกลางคืนเพราะเข้าใจผิดคิดว่า "จันทร์ลอย" สถานที่ซึ่งคนร้ายจะลักลอบขนสินค้าเถื่อนคือชื่อของผู้หญิง เธอจึงเกิดความสงสัยและหึงหวง โฉมแขตามพงศ์ไปจนทัน กว่าพงศ์จะแก้ความเข้าใจของโฉมแขให้ถูกต้องทั้งคู่ก็เกือบจะเอาชีวิตไม่รอด เพราะต้องควมม้าข้าม เทวจันทร์ลอยหนีคนร้าย โฉมแขควมม้าข้าม เทวไม่พ้น แต่เธอเอาชีวิตรอดมาได้เพราะพงศ์ผูกเชือกที่เอวของเธอติดไว้กับเอวของเขา สถานการณ์ความเข้าใจผิดในเรื่องนำไปสู่แนวคิดที่ว่าผู้หญิงต้องการ เป็นผู้หญิงคนเดียวของชายที่ตนรัก ตอนท้ายถึงแม้ว่าโฉมแขจะได้บทเรียนจากความใจร้อน ฐวาม แต่เธอก็ยังคงไม่เปลี่ยนความคิดที่ต้องการ เป็นผู้หญิงเพียงคนเดียวของสามี

อย่างไรก็ตามสถานการณ์ในโครงเรื่องอย่าง เดียวไม่สามารถจะนำแนวคิดไปสู่ผู้อ่านได้ ต้องอาศัยการลำดับ เหตุการณ์ที่ เอื้ออำนวยต่อการแสดงแนวคิดและการ เสนอ เหตุการณ์ที่มีความ เป็นไป ได้ของ เรื่องประกอบกับการแสดงความคิดเห็นระหว่างการดำเนิน เรื่องจึงจะทำให้สถานการณ์ใน เรื่องแสดงแนวคิดของผู้เขียนอย่างชัดเจน

2.2.1.2 การลำดับเหตุการณ์ในโครงเรื่องเอื้ออำนวยต่อการแสดงแนวคิด

การลำดับ เหตุการณ์ใน เรื่องอย่าง เป็นระบบระเบียบคือ มีตอน เริ่ม เรื่องหรือ เปิดเรื่อง ตอนดำเนิน เรื่อง และตอนปิดเรื่อง ที่เห็นได้ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านติดตาม เรื่องได้ง่าย เข้าใจ เรื่องโดยตลอด และจับทิศทางของ เรื่องได้ว่าผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการ เสนอความคิดอะไร

ตัวอย่าง เรื่องสั้นที่มีการลำดับ เหตุการณ์ในโครงเรื่องเอื้ออำนวยต่อการแสดงแนวคิด เช่น เรื่อง ชีวิตนี้เป็นของฉัน เรื่อง เริ่มต้นด้วยการแนะนำตัวละคร เพื่อเป็นการปูพื้น ต่อมาจะแสดงให้เห็นถึงความคิดที่ขัดแย้งกันและจบลงด้วยการคลี่คลายปัญหา

เรื่อง ชีวิตนี้เป็นของฉัน มีเรื่องย่อว่า ไสศรีกับกมลชนกแต่งงานกัน ไสศรีเกิดในครอบครัวที่มีพี่น้องมาก ได้รับการอบรมให้เข้มแข็งและรู้จักทำมาหากินด้วยความอดทน ส่วนกมลชนก เป็นลูกชายคน เดียวของมารดาที่รักและตามใจ เขามาตั้งแต่ยัง เด็ก เมื่อชีวิตแต่งงานขึ้นต้นปีที่สาม ไสศรีเห็นว่าครอบครัวของ เธอยังไม่ เป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ เพราะ เธอและกมลชนกต้องพึ่งพา ด้าน การเงินจากคุณกมลมารดาของกมลชนกเสมอ เธอและสามีจึงไม่มีสิทธิ์มี เสียงอะไรในบ้านมากนัก แม้จะแยกมาอยู่ที่ เรือนอีกหลังหนึ่งก็ตาม ไสศรีตั้งใจมั่นว่า เธอจะปรับปรุงชีวิตครอบครัวของ เธอกับ กมลชนกให้ เป็นตัวของตัว เธอเองและ เป็นปีกแผ่นมั่นคง ไสศรีจึงกระตุ้นให้กมลชนกรับผิดชอบในฐานะ หัวหน้าครอบครัว กมลชนกยอมลดรายจ่าย เขาทำงานหนักและไม่สังสรรค์กับ เพื่อนฝูง เหมือน เคย ที่สำคัญคือไม่พึ่งพาความช่วยเหลือทางการเงินจากมารดาอีก เลย จนในที่สุดกมลชนกได้เลื่อนตำแหน่ง และได้เงินพิเศษ ไสศรีเสนอให้มีการเสี่ยงฉลอง กมลชนก เชิญส่งผู้จัดการบริษัทกับใจโลภรรยา เศรษฐีของสง่ามาเสี่ยงฉลองและ เล่น ไพ่บริดจ์กัน กมลชนกและไสศรีได้ เห็นว่าสง่าไม่ เป็นตัวของตัว เธอเอง และใจโล เป็นคนชอบข่มผู้อื่นและอวดมั่งอวดมี สามีภรรยาคุณนี้เป็นภาพสะท้อนให้กมลชนกและ ไสศรีเกิดความ เห็นอก เห็นใจและมีความรัก เป็นพื้นฐานอันมั่นคง ในที่สุดไสศรีและกมลชนกก็ได้ เป็น เจ้าของชีวิตตัวเองอย่างสมบูรณ์ คุณกมลลาภยอมรับและ เข้าใจ ไม่ก้าวก่ายกับครอบครัวของกมลชนก และพอใจที่กมลชนก เปลี่ยนไป เป็นผู้ชายที่ เป็นผู้นำที่ เข้มแข็ง กมลชนกได้เลื่อนตำแหน่งพร้อมกับไสศรี ตั้งครรภ์

เหตุการณ์ในเรื่อง เริ่มต้นด้วยการปูพื้นว่าใสศรีและกมลชนกมีพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูที่ต่างกัน เมื่อทั้งคู่แต่งงานกัน เรื่องก็ดำเนินไปสู่ปัญหาของเรื่อง หลังจากแต่งงานได้ 2 ปี คุณกมลาก็ปรารถนาว่าทำไมใสศรีจึงไม่มีลูก ผู้เขียนเสนอความรู้สึกของใสศรีว่าเธอยังคิดว่าเธอไม่อาจมีลูกในขณะที่ทั้ง เธอและกมลชนกไม่ได้รับผิดชอบชีวิตครอบครัวเลย เพราะมีคุณกมลาคอยเกื้อหนุนตลอด เหตุการณ์ที่กระตุ้นให้ใสศรีตัดสินใจปรับปรุงชีวิตครอบครัวของเธอใหม่คือการสนทนาของเพื่อน ๆ ในวงไพ่บริดจ์ที่สโมสร ทุกคนมองดูว่าเธอเป็นสะใภ้เศรษฐินี มีชีวิตสุขสบาย แม้แต่เสียไพ่มารดาของสามีก็มาชำระหนี้ให้ และใสศรีได้ทราบว่าเพื่อนของเธอคนหนึ่งกับสามีได้ตั้งเนื้อตั้งตัวด้วยความสามารถของตัวเอง ทำให้ใสศรีรู้สึกต่ำต้อยน้อยหน้ามาก นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ที่มากระตุ้นเธออีกคือ เมื่อเธอสั่งให้คนสวนปลูกดอกบานชื่นหน้าเรือนของเธอ คนสวนอ้างคำสั่งของคุณกมลาคือจะให้ปลูกดอกผีเสื้อ ใสศรีคิดว่าเธอขาดอิสระแม้แต่ในอาณาเขตที่อยู่ของเธอ เพราะเธอและสามียังต้องพึ่งพาคุณกมลาคอยเสมอ เหตุการณ์ทั้งสองมีส่วนผลักดันให้ใสศรีคิดว่าถึงเวลาแล้วที่เธอที่จะต้องกระตุ้นให้กมลชนกมีความรับผิดชอบ กมลชนกยอมร่วมมือเมื่อใสศรีชี้แจงเหตุผลโดยอ้างถึงลูกที่ไม่ควรจะเกิดมาในขณะที่พ่อแม่ยังรับผิดชอบตนเองไม่ได้เช่นนี้ และกมลชนกได้พิสูจน์ให้ใสศรีเห็นว่า เขาสามารถเป็นผู้นำครอบครัวที่เข้มแข็งได้ เหตุการณ์ที่พิสูจน์ให้เห็นว่าครอบครัวของใสศรีกับกมลชนกประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้คือการเชิญสง่าซึ่งเป็นผู้จัดการของคุณกมลชนกและภรรยา มาเลี้ยงฉลองและเล่นไพ่บริดจ์ การสนทนาในวันนั้นทำให้กมลชนกกับใสศรีเห็นข้อเปรียบเทียบว่าครอบครัวของเขามีความรักความอบอุ่นและรับผิดชอบตามหน้าที่ของตัวเอง ทั้งคู่จึงยิ่งภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนได้เป็นอย่างดี และเมื่อคุณกมลามาแนะนำให้กมลชนกปลูกดอกผีเสื้อที่หน้าบ้านขณะที่กมลชนกกำลังจะปลูกดอกบานชื่น กมลชนกย้อนถามอย่างอึดอัดว่าในฐานะของผู้ชายที่มีครอบครัวแล้ว เขาควรปลูกดอกไม้ตามใจมารดาหรือตามใจภรรยา คำพูดของคุณกมลชนกทำให้คุณกมลาคือพอใจในความเข้มแข็งของลูกชาย ยอมรับความเป็นครอบครัวที่มีอิสระของคุณกมลชนกกับใสศรี ตอนท้ายเรื่องใสศรีตั้งครุฑ เมื่อชีวิตของใสศรีกับกมลชนกพร้อมที่จะรับผิดชอบกับชีวิตของสมาชิกที่กำลังจะเกิดมา

จะเห็นได้ว่าผู้เขียนเสนอเหตุการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ผู้เขียนสร้างขึ้น การดำเนินเรื่อง เป็นไปตามลำดับขั้นตอน ผู้เขียนใช้สถานการณ์ที่มีความคล้ายคลึงกันคือการสนทนาในวงไพ่บริดจ์กับการปลูกดอกไม้หน้าเรือนของใสศรีสร้าง ปัญหาและคลี่คลายปม โคร่งเรื่องจึงมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีเอกภาพในการเสนอปัญหาและคลี่คลายปมปัญหา เพื่อแสดงแนวคิดว่า

ชีวิตครอบครัวจะมีความสุขถ้าทุกคนในครอบครัวรับผิดชอบหน้าที่และบทบาทของตนอย่างเต็มที่โดยมีความรัก เป็นพื้นฐานสำคัญ

การลำดับเหตุการณ์ในโครงเรื่องในเรื่องสั้นของ ร. จันทิมพะที่เป็นไปอย่างมีระบบจะทำให้เรื่องดำเนินไปตามขอบเขตและแนวทางที่โครงเรื่องกำหนดไว้

2.2.1.3 การเสนอเหตุการณ์ในโครงเรื่องที่มีความเป็นไปได้

การเสนอเหตุการณ์ที่มีความเป็นไปได้จะทำให้เรื่องราวสมเหตุสมผล และจะช่วยให้อ่านเข้าใจแนวคิดนั้นประสบความสำเร็จในเรื่องการสื่อสารมายังผู้อ่าน การเสนอเหตุการณ์ที่มีความเป็นไปได้ในเรื่องสั้นของ ร. จันทิมพะ เกิดจากการสร้างตัวละครที่มีความสมจริง มีอุปนิสัย ความคิด และการกระทำสอดคล้องต่อกัน ตัวอย่างเช่นเรื่อง สวรรค์หาย

เรื่อง สวรรค์หาย มีเรื่องย่อว่า เรื่องไรเปิดร้านขายหนังสือ สีสฟ้าสวยใสของร้านท่ามกลางสายฝนที่เป็นผ้าขาวตึงดูตให้ญาติเดินเข้าไปและได้พบกับเรื่องไร เขาคิดว่าร้านหนังสือนั้นคือสวรรค์ของเขา ทำให้เขาได้รู้จักกับเรื่องไร ต่อมานิยตกับเรื่องไรก็ได้เป็นคู่รักกัน เรื่องไรรู้ว่านิยตยังไม่มีหลักฐานอะไร เพราะเขาเป็นเพียงลูกจ้างในโรงพิมพ์ การแต่งงานของเธอกับนิยตจึงดูเลื่อนลอย วันหนึ่งเรื่องไรพูดถึงเรื่องแต่งงานกับนิยต เธอยินดีจะออกค่าใช้จ่ายในการแต่งงานทุกอย่าง แต่นิยตไม่อาจรับข้อเสนองานของเรื่องไรได้ เพราะ เป็นเรื่องใหญ่เกินกว่าค่ามหรีและอาหารที่เรื่องไรเคยออกให้เขาเสมอ ถ้าเขายอมรับ เขาจะไม่มีเกียรติยศเหลืออยู่เลย และนิยตยังบอกเรื่องไรว่า แม้เขาจะรักเธอ แต่เขาก็ไม่หวังที่จะให้เธอรอคอยที่จะแต่งงานกับเขา เรื่องไรจึงรู้ว่าแท้ที่จริงความรักที่นิยตมีต่อเธอ เป็นเพียงความคิดฝันเท่านั้น หลังจากนั้นสองสัปดาห์นิยตได้รับ เช็ค เงินสดสองหมื่นบาทจาก เรื่องไรพร้อมกับจดหมายแนบมาว่า เธอขายร้านและมอบเงินให้นิยต เพื่อ เขาจะได้มีหลักฐานที่มั่นคงสำหรับผู้หญิงที่เขารักซึ่งอาจจะไม่ใช่เธอ ส่วนเรื่องไรนั้นเมื่อขายร้านก็หมดตัวและอาจแต่งงานกับพ่อค้าผู้ร่ำรวยที่มาติดพันเธอ

ผู้เขียนปูพื้นให้นิยต เป็นคนช่างฝัน ดังนั้น เมื่อ เขารัก เรื่องไร จึง เป็นสุขและพอใจอยู่แค่นั้น เขาพอใจกับโลกแห่งความฝันและ เป็นสุขใน โลกส่วนตัวของเขา นิยตจึงไม่ตื่นตระหนกหวาดกลัว เรื่อง การสร้างฐานะและการสร้างครอบครัว สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องคือ เรื่องไรต้องเป็นฝ่ายขอแต่งงานกับนิยตก่อน แม้ความกล้าของเรื่องไรจะผิดยุคผิดสมัย แต่ก็มีความเป็นไปได้ เพราะเธอ

รักนียมมากและ เธอ เป็นผู้หญิงธรรมดาคนหนึ่งที่ต้องการมีครอบครัวใช้ชีวิตคู่กับผู้ชายที่ตนรัก เมื่อนิยด เป็นฝ่ายเสียใจ เรื่องไรซึ่ง เข้มแข็งและ เป็นตัวของตัวเองจึงต้อง เป็นฝ่ายดิ้นรนจนทวายเสียเอง ความสามารถพึ่งตัวเองได้และความ เชื่อมั่นในตัวเอง เป็นบุคลิกภาพที่ผู้เขียนวาดไว้ทำให้ความกล้า ขอแต่งงานของเรื่องไรยอมมีความ เป็นไปได้ เมื่อนิยดปฏิเสธ เรื่องไรจึงขายร้านและมอบเงินที่ ขายร้านทั้งหมดให้นิยด ความเสียสละของเรื่องไรแม้จะดูยิ่งใหญ่ แต่ก็มีความเป็นไปได้ เพราะเมื่อ เรื่องไรใจป้ำพอที่จะออกค่าใช้จ่ายในการแต่งงานให้นิยด เมื่อนิยดไม่ปรารถนาที่จะแต่งงานกับ เธออย่างจริงจัง ในฐานะของผู้หญิงที่กล้าได้กล้าเสียอย่าง เรื่องไร เธอจึงคิดว่า เธอจะเสียสละเงินให้ นิยดได้ตั้งตัวเพื่อ เขาจะได้ เป็นคนใหม่ที่มีหลักฐานมั่นคง ข้อสำคัญคือนิยดจะได้คืนจากโลกของความผัน มาสู่โลกแห่งความเป็นจริง

จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ในเรื่อง สวรรค์หาย มีความเป็นไปได้ เพราะตัวละครมีความ สมจริง มีอุปนิสัยการกระทำและความคิดที่สอดคล้องต่อกัน การกระทำของตัวละครมี เหตุผลสมควร ผู้เขียนต้องการ เสนอแนวคิดที่ว่าความรักจะสมบูรณ์ได้นั้นจะต้องแต่งงานอยู่ร่วมกัน เป็นครอบครัว หาก ขาดความทะเยอทะยานที่จะสร้างครอบครัว ความรักก็จะดำเนินไปไม่ถึงความสุขสมบูรณ์แห่งชีวิตที่ แท้จริง ผู้อ่านจึงสามารถรับแนวคิดนี้ได้จากสถานการณ์ที่มีความสมจริง เป็นไปได้

2.2.2 การแสดงแนวคิดระหว่างการดำเนินเรื่อง

ร. จันทิมพะ ได้แสดงแนวคิดระหว่างการดำเนินเรื่องใน เรื่องสั้นของเธอ 2 ประการ คือ

2.2.2.1 การแสดงแนวคิดโดยผ่านผู้เขียนโดยตรง

2.2.2.2 การแสดงแนวคิดโดยผ่านตัวละคร

2.2.2.1 การแสดงแนวคิดโดยผ่านผู้เขียนโดยตรง

ร. จันทิมพะอาจ เสนอความคิด เข้ามาในระหว่างการดำเนินเรื่อง โดยใช้ผู้เล่า บุรุษที่สาม ชนิดรู้แจ้งทุกประการ ผู้เขียนจะแสดงแนวคิดเห็นต่อตัวละครใน เรื่องซึ่งเป็นการวิเคราะห์ หรือวิจารณ์ความคิดความรู้สึกของผู้เขียนที่มีต่อตัวละครหรือ เหตุการณ์นั้น ๆ โดยอาจเสนอความคิดนี้ ในตอนต้นเรื่อง ตอนดำเนินเรื่อง หรือตอนท้ายเรื่องก็ได้

ตัวอย่างการ เสนอความคิดของผู้เขียนตอนต้นเรื่องและท้ายเรื่อง ได้แก่เรื่อง ผู้เป็นอิสระ ก่อนที่ผู้เขียนจะแสดงชีวิตของชายโสดผู้หนึ่งได้เริ่มเรื่องดังนี้

ชีวิตของผู้ชายคนหนึ่งไม่ว่าสมัยนี้หรือสมัยหน้าจำต้องพัวพันด้วยผู้หญิงอยู่เสมอ มัน เป็นความ สัมพันธ์ซับซ้อนและยุ่งเหยิงยิ่งนัก ยากที่ผู้ชายจะปลีกตัวเต็มที่

ถึงกระนั้นผู้ชายก็ไม่ทิ้งความพยายามที่จะปลดปล่อยพันธะทั้งหลายซึ่งมีผู้หญิงอยู่ด้วย ทำไม เป็นเช่นนี้ในเมื่อผู้ชายก็ต้องมีแม่ เมีย น้องสาว พี่สาว หรือคนครัวเป็นผู้หญิงอยู่แล้วและ ในกิจการงาน เขาก็ได้พบพันธะที่แบบบางแต่ยุ่งเหยิงอย่างนี้อีก โฉนชายจึงอยากปลดปล่อย ไปเสีย?

สรุปคำตอบเพียงตรงก็ต้องว่า ชายเมื่อผู้หญิงอย่างที่เขาเคยเมื่อสิ่งที่เขาเคยมีอย่างล้นเหลือ รอบตัว ทั้งที่มัน เป็นสิ่งจำเป็นแก่ภาวะอันเข้มแข็งของชาย เช่น อาหาร อากาศ เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค

นั่นเอง ชายจึงต้องจ้างแม่ครัวคนใหม่ ต้องการไปยังนกดกปลาในเขตค้ออากาศรีนโดย ไม่กังวลถึงกลีบซากางเกง กระดุม เสื้อนอก หรือเนคไททั้งสิ้น ความเบื่อของจำเป็นอันล้นเหลือ เหล่านี้ทำให้ เขาคายยาทิ้งทั้งที่ครวญครางขึ้นด้วย

เขาพยายามปลดปล่อยพันธะล้น เหลือเหล่านี้โดยไม่พยายามคิดว่า เขาจะหลุดรอดหรือไม่ เมื่อมันคือสิ่งจำเป็นแก่การครองชีพอันเข้มแข็งของเขา

เพราะ เขา เป็นผู้หนึ่งในหมู่ชายเช่นนี้เอง นายเลิศฤทธิ์ สรชัย จึงพยายามปลดปล่อยพันธะ จากหญิงอยู่เสมอ⁶

จากนั้นผู้เขียนก็เล่าถึง เหตุการณ์ที่เกิดกับเลิศฤทธิ์ จนในที่สุดเลิศฤทธิ์ก็ตัดสินใจแต่งงาน กับนวนน้อย ผู้เขียนสรุปเรื่องราวตอนท้ายเรื่องโดยเสนอแนวคิดของผู้เขียนว่า

เมียช่วยให้เขาเป็นอิสระจากผู้หญิงอื่นทั่วโลก - ภายในวงแขนที่คอยรักและควบคุมของ หล่อนเอง⁷

จากการเสนอความคิดตอนต้น เรื่องกับตอนท้าย เรื่องทำให้ทราบแนวคิดของผู้เขียนอย่าง ชัดเจนว่าการแต่งงานนั้นทำให้ชีวิต เป็นสุขสมบูรณ์

ผู้เขียนอาจแทรกความคิดเข้ามาตอนดำเนินเรื่อง ตัวอย่างเช่น เรื่อง ชั่วโมงไม่รัก

⁶ รวงทอง (เริ่ม) จันทิมพะ, "ผู้เป็นอิสระ," พิมพ์ไทย 1 (ธันวาคม 2492) : 16.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 46.

สุขหรือทุกข์ ห่วงโงงหรือท่องแหว่ ชั่วโงงรักหรือชั่วโงงเกลียดก็ตาม หล่อนต้องเสพยา
 สมาคมชีวิตคู่ของตนตามลำพัง ไม่มีใครควรจัดการหรือแม้แต่ใกล้กรายชีวิตคู่ที่กลมกลืน
 เปนชีวิตเดียว ด้วยบทเรียนอันยุ่งเหยิงและรามรืนอย่างนี้
 นั่นคือความหมายแท้จริงจากชีวิตคู่ของมนุษย์ นั่นคือความสุขที่เคล้าระคนความยุ่งเหยิง
 อย่างมนุษย์...⁸

การเสนอความคิดของผู้เขียน เข้ามาตอนนี้ทำให้ผู้อ่าน เข้าใจแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการแสดง
 ในเรื่อง ชั่วโงงไม่รัก ว่าชีวิตคู่เป็นความสุขที่สมบูรณ์ของมนุษย์เช่นกัน

จะเห็นได้ว่าการเสนอความคิดเห็นของ ร.จันทิมพะตอน เปิดเรื่องจะ เป็นการปูพื้นให้
 ข้อคิด ส่วนการเสนอความคิดเห็นตอนดำเนินเรื่อง เป็นการวิเคราะห์หรืออธิบายความรู้สึกและ
 การกระทำของตัวละคร แต่ไม่ว่าจะเป็นการเสนอความคิดเห็นในตอนใดก็มีส่วนช่วยให้เห็นแนวคิด
 ที่ผู้เขียนต้องการแสดงได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2.2.2 การแสดงแนวคิดโดยผ่านตัวละคร

ร.จันทิมพะจะแสดงความคิดเห็นผ่านตัวละครในเรื่องสั้นของเธอ ด้วย
 การบรรยาย ด้วยบทสนทนา ด้วยจดหมาย หรือด้วยการเรียนรู้ของตัวละคร

ตัวอย่างการแสดงความคิดเห็นผ่านตัวละครด้วยการบรรยาย* เช่นเรื่อง รังรอง
แลเห็น เมื่อจักรคนรักเก่าของรังรองมาอร้องให้รังรองช่วยสืบหาหนายที่ท่าคดีห้องหย่าที่ภรรยา
 ของจักรมีส่วนพัวพัน เพื่อปกป้องชื่อเสียงของเขาไว้ จักรคร่ำครวญถึงความผิดในอดีตที่เขาทิ้ง
 รังรองไปแต่งงานกับหญิงอื่นทำให้หัวใจของรังรองหวั่นไหว ผู้เขียนบรรยายว่า

⁸ รวงทอง (เริ่ม) จันทิมพะ, "ชั่วโงงไม่รัก," ใน จำเลยลับ (กรุงเทพมหานคร :
 สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2514), หน้า 252.

*ตัวอย่างที่ยกมานี้ เป็นการบรรยายความคิดเห็น โดยผ่านตัวละครบุรุษที่สามแบบมีขอบเขต
 จำกัด คือผู้เขียนจะเป็นผู้บรรยายโดยรู้แจ้งทุกประการอย่างมีขอบเขตอยู่เฉพาะตัวละครเพียงตัวเดียว
 (หรือบางตัว) เท่านั้น ในเรื่องนี้ผู้เขียนจะรู้แจ้งเฉพาะความคิดของรังรองเท่านั้น

หัวใจของรังรองเริ่มกระตุก หล่อนเพิ่งรู้เดี๋ยวนั้นว่าหัวใจของหล่อนยังทะเยอทะยานอยู่อีก มันต้องการความทะนุถนอมจากวงแขนของผู้ชาย มันต้องการทอดธุระเหลือเกิน เพื่อว่ามันจะได้สัมผัสความรักและชีวิตอันอ่อนโยนอย่างเก่า ทำปีมานี้รังรองได้บีบประดูหัวใจและสร้างกำแพงเกียรติยศและชื่อเสียงด้านการงาน ล้อมรอบหัวใจที่อ่อนโยนอยู่เสมอ เมื่อนัดส่งสัจความ เข้มแข็งของหล่อนครั้งแรก รังรองไม่อาจแสดงให้แน่ชัดหรือใคร ๆ รู้ว่าหล่อนยังเป็นหญิงและมีหัวใจของหญิงอยู่ด้วย จึงดูเหมือนวิชาชีพและชื่อเสียงทำให้หล่อนเยือกเย็นยิ่งนัก ขณะที่หล่อนกระหายที่จะโผล่เข้าสู่วงแขนของชายซึ่งจะให้ความรู้สึกปลอดภัย ความรักและความร่มเย็นอย่างหนึ่ง⁹

บทบรรยายความรู้สึกของรังรองนี้แสดงให้เห็นว่ารังรองก็ยังปรารถนาความรักและความอบอุ่นจากเพศชาย จึงเป็นการแสดงแนวคิดผ่านตัวละครด้วยการบรรยายว่าผู้หญิงแม้จะพึ่งพาตัวเองได้ แต่ก็ต้องการความอบอุ่นและการปกป้องคุ้มครองจากชายคนรัก

ตัวอย่างของการแสดงความคิดผ่านตัวละครด้วยบทสนทนา ได้แก่เรื่อง ราคาความคิด กอบ ก่อตอบคำถามของยন্ত্রนายจ้างของเธอ เกี่ยวกับข้อสังเกตุของผู้หญิงดังนี้

“ช่วยให้ข้อสังเกตุ เกี่ยวกับผู้หญิงที่เถอะคุณ”

“ข้อไหนคะ?”

“ทั่วไป.....ว่า.....ความคิดของผู้หญิงธรรมดาโดยมาก มีอะไรเป็นความขึ้นชอบในชีวิตวันนี้”

“เหมือนผู้ชายค่ะ” เมื่อเขาเลิกคิ้ว กอบ ก่อก็ว่า “ผู้หญิงธรรมดาโดยมากก็ขึ้นชมนบ้านเรือน...ลูกพี่! เป็นนักจาริตนิยมอยู่มาก ตั้งใจจะเก็บเงิน ไม่ชอบให้ใครโกง ชอบซื้อของเล่นเป็นชิ้นเป็นอัน อย่างเช่นตุ๊กตาแข็ง เป็นต้น ถึงชอบซื้อเสื้อผ้าและเครื่องสำอางค์อีกด้วย ก็จะต้องมองเห็นว่าจะได้เงินจากไหนมาซื้อ เสียก่อน ผู้หญิงรู้แกว่าผู้ชายคิดว่าทำไม่รู้ไม่ชี้ไปอย่างนั้นเองที่แท้ก็สำราญใจเมื่อมีสิ่งแวดล้อมสวยงาม และให้ความสุขกายสบายตามากเหมือนกัน ถ้ามีอะไรดีที่จะยังยืนอยู่นานและทำให้บ้าน เปนบ้านละก็ บอกขายผู้หญิงธรรมดาตินัก เขาจะซื้อของแต่งบ้านแบบนั้น นี่คือความคิดของผู้หญิง”¹⁰

⁹ รวงทอง (เริ่ม) จันทิมพะ, "รังรองแลเห็น," สยามสมัย 8 (29 มีนาคม 2498)

¹⁰ รวงทอง (เริ่ม) จันทิมพะ, "ราคาความคิด," ไพบูว์แดง 3 (21 มีนาคม 2496): 9.

บทสนทนาข้างต้นนี้สนับสนุนแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการ เสนอว่า ในทัศนะของผู้หญิงการ แต่งงานคือความสุขของชีวิตยิ่งกว่าความ เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

นอกจาก ร. จันทิมพะจะ เสนอแนวคิดผ่านตัวละครที่ดู เหมือนคนธรรมดาในเรื่องสั้นของเธอ ด้วยบทสนทนาดังตัวอย่างข้างต้นแล้ว ยังมีข้อน่าสังเกตว่า ร. จันทิมพะยัง เสนอแนวคิดผ่านตัวละครที่มี ลักษณะเหนือธรรมชาติคือ เป็นดวงวิญญาณอีกด้วย ได้แก่ "หญิงสาว" ในเรื่อง ข้อพิพาท และ เจ้าพ่อเสือ เผลอในเรื่อง เมื่อฝนตก ทั้งสองเรื่องนี้จะใช้บทสนทนาเป็น เครื่องสื่อความคิดของ ผู้เขียนออกมา

เรื่องข้อพิพาท มีเรื่องย่อ ๆ ว่าประทวนไปค้างคืนที่เรือนหอของเพื่อนในฐานะเพื่อน เจ้าบ่าว เมื่อประทวนตื่นตอน เช้ามืดกำลังจะ เก็บดอกพุทธรักษาหน้า เรือนที่พี่ก็มี เสียงหญิงคนหนึ่งร้อง ท้าวมั้ หญิงผู้นั้น เล่าให้เขาฟังว่า เจ้าสาวคนหนึ่งของบ้านนี้ถูกงูกัดตายในตอน เช้ามืดของวันแต่งงาน เนื่องจากมา เก็บดอกพุทธรักษาไปร้อยมาลัยห้อยพุ่มง เพื่อ เอาใจเจ้าบ่าว ประทวนโต้แย้งกับหญิงนั้นว่า เป็นความผิดของเจ้าสาวที่โง่เขลาในการแสดงความรักถึงจนตัวตายก่อนจะได้วิวาท์ หญิงสาวผู้นั้น ตอบว่า ไม่ใช่ความผิดของผู้หญิง เพราะจิตใจของผู้หญิงทุกคนมีความรักอย่างนิยายคือจะรักและซื่อสัตย์ ตลอดไป หญิงผู้นั้นตายตัวไปอย่างลึกลับ ต่อมาประทวนไปพบผู้หญิงอีกคน เขาคิดว่าหญิงที่เขาเห็นใน เวลาไล่เสียกันเป็นคน ๆ เดียวกัน แต่ผู้หญิงที่เขาพบครึ่งหลังเล่าให้ฟังว่าอาหญิงของเธอที่ตาย หน้าตาคล้ายเธอมาก และวิญญาณของอาหญิงจะปรากฏตัว เป็นนิมิตใน เช้าวันแต่งงานของคนในบ้าน เสมอ อันที่จริงอาหญิงตายไปเสียก่อนจะได้ทราบความจริงว่าเจ้าบ่าวของเธอหนีการแต่งงานไปกับ ผู้หญิงอื่น

"หญิงสาว" หรืออาหญิงผู้ปรากฏตัว ในนิยาย เข้าได้สนทนากับประทวน เกี่ยวกับ เรื่องของ ความรัก และความภักดีของฝ่ายหญิง ดังบทสนทนาบางส่วนที่ยกมานี้

"ผมว่าใน เรื่องความรักหรืออะไรก็ตาม ผู้หญิงส่วนมากไม่มี เหตุผลพอ เลย แล้วก็ทำให้ ผู้ชายพลอยมีทุกข์ทั้งชาติ อย่างเจ้าบ่าวบ้านนี้ . . ."

"เห็นจะเป็นเพราะ . . . เพราะ - -" สาวน้อยพูดด้วยเสียงเศร้าเล็กน้อย "ผู้หญิงยังเชื่อความรักอย่างนิยายอยู่มาก ถึงผู้หญิงจะเป็นคนทันสมัยในเรื่องอื่น ๆ อีกรก็ตาม"¹¹

และดูเหมือนผู้หญิงนั้นจะล่วงรู้ความคิดของประทวนที่นึก เคือง เจ้าสาวที่ประมาท เลิน เล่อ จนถูกงักดและช่างโง่ เวลาไม่เข้าใจธรรมชาติของผู้ชายว่า เมื่อความภักดีของผู้หญิงที่ทำให้ชายรู้สึกขาดอิสระ เธอพูดราวกับรู้จักใจของประทวนและเจ้าสาวคนนั้นได้เป็นอย่างดี

"คุณเคืองว่า เขารักผู้หญิงอย่างไม่มีเหตุผล ดิฉันว่าเขาไม่มีเหตุผลเพราะจิตใจของผู้หญิง คือนิยายอย่างนี้เอง เชื่อนิยายอย่างนี้แหละ ผู้หญิงถึงเป็นคนซื่อตรงตลอดกาล ผู้หญิงถึงมีความรักตลอดกาล ดอกบัว ดอกพุทธรักษา ดอกไม้หอมทุกอย่าง ถึงไม่มีวันร่วงโรยตลอดกาล ผู้หญิงยังรัก ผู้หญิงยังไม่มีเหตุผลเพียงพอ ผู้หญิงยังเลิน เล่อ เหลือเกิน"¹²

บทสนทนาโต้ตอบนี้ "หญิงสาว" เป็นตัวแทนของผู้หญิงที่พูดถึงธรรมชาติของผู้หญิงทั่วไป ที่เมื่อมีความรักจะจงรักภักดีและซื่อสัตย์อย่างไร้เหตุผล มองความรักแต่ในแง่ที่สวยงาม นอกจากนั้นการที่ผู้เขียนให้ "หญิงสาว" เป็นภาพของวิญญูณที่มาปรากฏตัวเพื่อแสดงความคิดนี้ ก็สอดคล้องกับการเสนอตัวละครให้ "หญิงสาว" เป็นตัวแทนที่บอกเล่าความรู้สึกของผู้เขียนโดยตรง

ตอนท้ายของ เรื่องหลังจากที่ประทวนทราบว่า "หญิงสาว" คือใคร เขาได้ถามทัศนะ เกี่ยวกับความรักจากหญิงสาวผู้เป็นหลาน เธอตอบว่า เธอจะหนีตามชายที่รักโดยไม่คอยให้เขาหนีไปกับผู้หญิงคนอื่น เสียก่อนดังกรณีที่เกิดกับอาหญิงของเธอ ความคิดของหญิงผู้เป็นหลาน เท่ากับย่ำว่าแม้จะเป็นหญิงที่เกิดต่างยุคสมัย ผู้หญิงก็ยังเชื่อในความรักอย่างนิยาย ผู้หญิงอาจมีเสรีจนสามารถหนีตามชายคนรักไปก็จริง แต่หญิงก็มองความรักในแง่ที่ว่าชายคนนั้นจะรัก เธอจริงตลอดไปและเธอรัก เขามากจนอาจยอมเสียสละหนีไปกับเขาได้ทุกหนทุกแห่งก็ เพราะยังเชื่อในความรักแบบนิยาย ผู้หญิงทุกยุคทุกสมัยมีความรักที่ภักดีและซื่อสัตย์ เพียงแต่แสดงพฤติกรรมออกมาในรูปแบบต่างกัน จึงนับว่านอกจากตัวละครเอกฝ่ายหญิง

¹¹ รวงทอง (เริ่ม) จันทิมพะ, "ช่อพุทธรักษา," รุ่งอรุณ 1 (7 ธันวาคม 2489)

: 19.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

คือ "หญิงสาว" หรืออาหญิง จะเป็นตัวแทนของผู้หญิงที่รักและจงรักภักดีและซื่อสัตย์แล้ว ตัวละครประกอบฝ่ายหญิงคือหลานสาว เสริม เข้ามาใน เรื่อง เพื่อชี้ให้เห็นว่าความคิดของผู้หญิงไม่เคยเปลี่ยน แม้ยุคสมัยจะ เปลี่ยนไปก็ตาม

เรื่อง เมื่อฝนตก มีเรื่องย่อว่า นกเอี้ยงหญิงสาวผู้มีหน้าตาและรูปร่างอัปลักษณ์ อธิษฐานขอให้เธอมีรูปร่าง เพื่อที่จะได้มีชายที่สง่างามมารัก เธอแม่เพียงครั้งเดียวในชีวิต มีชายผู้หนึ่งปรากฏร่างอ้างตัวว่าเขาคือเจ้าพ่อเสือ เผลอ เขาอาจดลบันดาลให้คำอธิษฐานของนกเอี้ยง เป็นจริงได้ แต่มีข้อแม้ว่านกเอี้ยงต้องยอมตกลงแลกกับการเป็นคนทวนทวง เป็นใบ้ และตาบอด ตลอดจนการปวดแสบปวดร้อนราวกับถูกไฟไหม้ นกเอี้ยงก็ยอม เธอจึงสมหวังในสิ่งที่เธออธิษฐานและ เป็นความทรงจำที่หวานขึ้นไปชั่วชีวิต

เจ้าพ่อเสือ เผลอ เป็นตัวละครเอกฝ่ายชายในเรื่อง เมื่อฝนตก ที่ผู้เขียนสร้างขึ้นเพื่ออธิบายความหมายของความรัก และมีลักษณะเหนือธรรมชาติคือ เป็นวิญญาณที่มีอำนาจ สามารถดลบันดาลให้คำอธิษฐานของนกเอี้ยง เป็นจริงได้

ผู้เขียนบรรยายว่าชายที่นกเอี้ยงได้ เห็น เป็นชายฉกรรจ์ "งามสง่าที่สุดเท่าที่ นกเอี้ยงจะเคยเห็น เขาสวมเครื่องแต่งกายคล้ายพระเอกยี่เกที่นาน ๆ จะยกคณะมาเล่นในงานบวชนาคงานโกนจุก ..." ¹³ เขาอ้างตัวเป็น เจ้าพ่อเสือ เผลอและโต้ตอบกับนกเอี้ยงในเรื่องของความรักที่นกเอี้ยงปรารถนา แม้จะแลกด้วยอะไรก็ตาม จากบทสนทนาของเจ้าพ่อเสือ เผลอกับ นกเอี้ยงนั้นผู้อ่านจะ เห็นได้ว่า เจ้าพ่อเสือ เผลอเป็นผู้ให้ความ เห็นเกี่ยวกับความรักอัน เป็นความหมายเชิงเปรียบเทียบทั้งสิ้น เช่น

"ความสวยความรักไม่ใช่ของเหลวไหล เยือกเย็นอย่างน้ำ แต่เป็นเปลวไฟที่ร้อน เผาผลาญยิ่งกว่าไฟนรก แล้วยังมีดียิ่งกว่าความตายเสียอีก คนที่ปรารถนาความสวยงามและความรักจะต้องฝ่าไฟเผาผลาญพวกนั้นก่อน" ¹⁴

¹³ รวงทอง (เริ่ม) จันทิมพะ, "เมื่อฝนตก," แสนสุข 2 (2 สิงหาคม 2496)

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดิม.

"...คนที่มีความรักต้องทบทวนและ เป็นใบ้แบบหนึ่ง"¹⁵

ความรักคือความมืดมัว ความรักต้องตามอด เมื่อจะเลือกรักก็ต้องเสียสละตาที่ทำให้คนเรา เห็น และ เกิดสติสัมปชัญญะอยู่เสมอ ความรักไม่มีตัวตน จึงไม่ต้องการตาที่จะมองดู คนที่มีความรักคือคนตามอดแบบหนึ่ง"¹⁶

คำพูดของเจ้าพ่อ เสือ เพลอที่เป็นข้อแม้ต่าง ๆ ที่นกเอี้ยงจะต้องยอม เสียสละอวัยวะและยอม เจ็บปวดทรมาน เพื่อแลกกับความรักนั้น เป็นคำพูดที่อธิบายความหมายของคำว่าความรักนั้นเอง ความรักคือความรุ่มร้อน เพราะความรักคือความทุกข์ คนที่มีความรักจะทบทวนตามอด และเป็นใบ้ คือจะไม่รับรู้โลกอื่น ๆ นอกจากโลกที่มีแต่ความรักของตนเอง จะบิดตาไม่รับรู้โลกภายนอกจะไม่ได้ ยินสรรพเสียงอื่นใด จะไม่สามารถเอ่ยเอื้อนคำพูดได้ โดยปราศจากรักมาเจือปน คนมีความรักจึงเปรียบได้กับคนที่ทบทวนตามอดและเป็นใบ้ นั้นเอง

ความสำคัญของ เจ้าพ่อ เสือ เพลอไม่ได้อยู่ที่การ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอิทธิฤทธิ์สามารถคลบนันดาลตามคำขอของนกเอี้ยงได้ แต่เจ้าพ่อ เสือ เพลอเป็นตัวละครที่ผู้เขียนสร้างขึ้น เพื่ออธิบายความหมายของคำว่าความรัก ส่วนนกเอี้ยงเป็นตัวแทนของหญิงที่ปรารถนาความรัก พฤติกรรมของเจ้าพ่อ เสือ เพลอ เป็นพฤติกรรมของผู้รู้แจ้งและอยู่เหนือความเป็นไปของโลก การเสนอตัวละครฝ่ายชายเช่นนี้ คล้ายกับการ เสนอหญิงสาวในเรื่อง ข้อพิพาท เพื่ออธิบายความรักในทัศนะของหญิงให้ประหวัดฟังดวงวิญญาณที่อยู่เหนือธรรมชาติจึงสามารถล่วงรู้จิตใจของตัวละครและอยู่ในฐานะที่มองเห็นความจริงอัน เป็นลัจธรรม

ตัวอย่างการแสดงแนวคิดผ่านจดหมายเช่น จดหมายของวัลภาที่ทิ้งไว้ให้อภิสิตี ตอนท้ายของเรื่อง จุดจบวานนี้ หลังจากที่เธออยู่ร่วมกับอภิสิตีทั้งคืน เธอจึงเปิดเผยความจริงในจดหมายว่า เธอยังโสดและบริสุทธิ์ไม่ได้ เจนสังคม จัด เจนต่อโลกดังที่อภิสิตีเข้าใจ ในตอนท้ายของจดหมายว่า

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

อนึ่ง น้องไม่เคยรู้ว่าการแต่งงานของอภิสิทธิ์เลย แต่เมื่อคืนน้องกล้ำมอบตัวต่อคุณสิทธิ์ เพื่อทดแทนความรักลำเค็ญของตัวเอง มิใช่เพื่อใครทั้งสิ้น ดังนั้นมันจึงสิ้นสุดไปพร้อมกับที่น้อง จากไปตลอดชีวิต¹⁷

ข้อความในจดหมายนำไปสู่แนวคิดที่ว่า ผู้หญิงมีความซื่อสัตย์อดทนและจงรักภักดีต่อชาย คนรัก บางครั้ง เธอจึงยอมเป็นฝ่ายเสียเปรียบ

ตัวอย่างของการแสดงแนวคิดโดยผ่านการเรียนรู้ของตัวละคร เช่น เรื่อง พล พระณจิตรคิดว่าเธอเป็นคนใจแข็งตามที่ใคร ๆ พากันสรุปลักษณะนิสัยของเธอว่าอย่างนั้น จะมีก็แต่พจน์ที่บอกว่าเธอเป็นคนใจอ่อน ทำให้พระณจิตรไม่พอใจที่พจน์ทำท่าลวงรู้ความในใจของเธอ เมื่อเครื่องบินมาทิ้งระเบิดใกล้บ้านของพระณจิตร เธอนึกเป็นห่วงพจน์ เธอขึ้นมาจากหลุมหลบภัย ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ได้มีการให้เสียงสัญญาณปลอดภัย เมื่อระเบิดลงอีกครั้ง พระณจิตรเห็นจักรยานของพจน์ล้มกลิ้งอยู่ เธอคิดว่าพจน์อาจตายแล้ว สิ่งที่ย้อนแย้งในใจของพระณจิตรมานาน เพิ่งสว่างวูบเหมือนพลุสัญญาณใจดีว่าเธอรักพจน์ แต่เธอปฏิเสธตัวเองมาโดยตลอด และพยายามสร้างลักษณะนิสัยให้เป็นคนใจแข็ง เพื่อเป็นเกราะป้องกันความรู้สึกอ่อนโยนของตัวเอง เมื่อพจน์ปรากฏตัวขึ้น พระณจิตรจึงไม่รีรอที่จะบอกความรู้สึกของเธอให้เขาทราบ จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ของพระณจิตรเกิดจากสถานการณ์ที่ชวนให้คิดว่าพจน์อาจไม่รอดชีวิต โดยมีความสว่างของพลุสัญญาณใจดีเป็นสิ่งเปรียบเทียบกับความรู้แจ้งถึงความคิดและความต้องการของตัวเอง การเรียนรู้ของพระณจิตรในเรื่อง พล แสดงแนวคิดว่า เมื่อมีความรักแล้วผู้หญิงไม่ควรจะมีพิธี เพราะความรักคือความสุขที่แท้จริงของชีวิต อย่าปล่อยให้พิธีมาดบัง

กล่าวโดยสรุป ร.จันทิมพะใช้กลวิธีแสดงแนวคิดในเรื่องสั้นของเธอ 2 วิธี คือการแสดงแนวคิดโดยผ่านโครงเรื่องกับการแสดงแนวคิดระหว่างดำเนินเรื่อง การแสดงแนวคิดโดยผ่านโครงเรื่องจะช่วยกำหนดขอบเขตหรือทิศทางให้การเหตุการณ์ ตัวละคร หรือรายละเอียดอื่น ๆ ทำให้เรื่องดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายของเรื่อง โครงเรื่องในเรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะมีระบบระเบียบ มีสถานการณ์ที่สร้างความขัดแย้ง สถานการณ์นั้นมีความ เป็นไปได้ ทำให้แนวคิดของเรื่องมีความน่าเชื่อถือ ส่วนการแสดงแนวคิดระหว่างการดำเนินเรื่อง ผู้เขียนอาจเสนอความคิดเข้ามาโดยตรงหรือแสดงความคิดโดยผ่านตัวละครอื่นจะทำให้ผู้อ่านได้ทราบว่าแนวคิดที่ผู้เขียนเสนอคืออะไร

¹⁷ รวงทอง (เริ่ม) จันทิมพะ, "จุดจบวานนี้," ใน เรื่องสั้นเกียรติยศของนักเขียน สตรีพิมพ์ใหญ่ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, 2513), หน้า 62.

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดและกลวิธีการแสดงแนวคิดในเรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะ
สรุปได้ว่าผู้เขียนแสดงแนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงและความรัก เป็นส่วนใหญ่ และได้ถ่ายทอดความคิดมาสู่
ผู้อ่านด้วยกลวิธีต่าง ๆ

แนวคิดของ ร.จันทิมพะนับได้ว่ามีคุณค่า คือ เป็นประโยชน์ต่อสังคม แนวคิดของผู้เขียน
เน้นที่ ผู้หญิงและความรัก ผู้เขียนส่งเสริมให้ผู้หญิงช่วยตัวเอง พึ่งตัวเองด้วยการทำงานหาเลี้ยงชีพด้วย
ความรู้ความสามารถของตนเอง ผู้เขียน เน้นให้ผู้หญิงตระหนักในคุณค่าและความสามารถของตน
อัน เป็นความคิดที่ส่งเสริมผู้หญิง

ขณะเดียวกันผู้เขียนก็ชี้ให้เห็นว่า แม้ผู้หญิงจะมีความสามารถสักเพียงใด เมื่อแต่งงานแล้วก็
ต้องทำหน้าที่แม่บ้าน เป็นภรรยาและมารดาที่ดี หากมีปัญหาใด ๆ เกิดขึ้นในครอบครัว ผู้เขียนก็ เสนอ
แนะว่าควรแก้ปัญหาด้วยการผ่อนปรนประนีประนอม ปรับตัว เข้าหากัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมี
ความสุข

นอกจากนี้ เรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะยังมีแนวคิดที่ผดุงศีลธรรมและจารีตประเพณี จะ เห็น
ได้ว่าเรื่องสั้นแทบทุกเรื่องของ ร.จันทิมพะ ตัวละครจะไม่ล่วงละเมิดศีลธรรม หากตัวละครใด
จะทำผิดศีลธรรม ผู้เขียนก็จะชี้ให้เห็นว่าตัวละครนั้นจะไม่มีความสุขไปตลอด ร.จันทิมพะไม่เห็นด้วย
กับความรักแบบ เสรีที่ซิงสุกก่อนท่ามหรือประพฤตินิดทางเพศ ความรักในเรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะ
จะมีกรอบของศีลธรรมกำหนด กรอบนั้นผู้เขียนมิได้ขีดเส้นตายตัวทีเดียว ดังจะ เห็นได้จากการสัมผัส
อย่างใกล้ชิด เช่นการกอดจูบ ผู้เขียนไม่มีน้ำเสียงตำหนิติเตียนหากเป็นการกระทำของคู่รักที่แน่ใจในความ
ต้องการของกันและกันและมีอนาคตร่วมกัน แต่ผู้เขียนก็ย้ำเสมอว่าศีลธรรมคืออำนาจฝ่ายสูงในใจคน
เกิดจากความยับยั้งชั่งใจและความละเอียด นอกจากนี้ผู้เขียนเชื่อมั่นว่ามนุษย์มีความยับยั้งชั่ง ใจและมี
ความปรารถนาที่จะ เป็นคนดี ต่อให้ผู้นั้นจะชั่วร้ายอย่างไรก็มีคุณสมบัตินี้แอบแฝงอยู่ และ เมื่อมี โอกาส
มนุษย์ก็ไม่ละ เว้นที่จะทำความดี นับว่าทัศนะของผู้เขียน เป็นทัศนะของการมองโลกในแง่ดี และให้
ความหวังแก่มนุษย์

เมื่อพิจารณาแนวคิดทั้งหมดแล้ว แนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงและความรักได้สะท้อนบุคลิกภาพของ
ร.จันทิมพะ ผู้อ่านจะเห็นว่า เธอจะมองโลกในแง่ดี ให้ความหวังแก่มนุษย์ ให้อยู่ร่วมกันแบบพึ่งพา
อาศัยกัน ขณะเดียวกันก็ตระหนักในคุณค่าและภูมิใจในตัว เองอีกด้วย สิ่งที่น่าสนใจคือแนวคิดที่

ดูเหมือนจะขัดแย้งกันระหว่างการสนับสนุนของผู้หญิงพึ่งตัวเอง ทำงานด้วยความสามารถ แต่ผู้หญิงกลับต้องเป็นแม่บ้านและยอมตก เป็น เบี้ยล่าง เมื่อมีความรักและ เมื่อแต่งงานแล้ว ความขัดแย้งนี้อาจจะมองได้ใน 2 ลักษณะ ลักษณะแรก ผู้เขียนต้องการแยกผู้หญิงโสดกับผู้หญิงที่สมรสแล้วให้มีสถานภาพต่างกัน กล่าวคือผู้หญิงโสดคือผู้หญิงที่ปราศจากพันธะ ปราศจากที่พึ่งพิง จึงต้องทำงานพึ่งตัวเองอย่างเข้มแข็ง ส่วนผู้หญิงที่สมรสแล้ว มีสามีเป็นผู้นำย่อมต้องโอนอ่อนผ่อนตามสามีเพื่อความ สุขในชีวิต ให้สามีเป็นผู้นำ ภรรยาเป็นผู้ตามที่ดี ครอบครัวยิ่งจะมีความสุข นี่คือความคิดของผู้เขียนโดยตรง ลักษณะที่สอง ผู้เขียนได้สะท้อนภาพของผู้หญิงร่วมสมัยกับผู้เขียนในยุคสมัยที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก ผู้หญิงได้รับการศึกษาสูงขึ้น มีเสรีภาพในการคบเพื่อนชายหญิงต่างไปจากผู้หญิงในยุคก่อน ความคิดเรื่องการพึ่งตัวเองจึง เป็นกระแสของค่านิยมบางอย่างที่กำหนดการแปร เปลี่ยนไปตามสังคม สังคม เริ่มยอมรับและ เห็นความจำเป็นที่ผู้หญิงต้องทำงานนอกบ้านมากขึ้น ขณะเดียวกันสังคมกำหนดว่าผู้หญิงที่แต่งงานแล้วควรจะเป็นแม่บ้านแม่เรือนเพียงอย่างเดียว ร.จันทิมพะ เป็นผู้หญิงในยุคสมัยนั้นจึง เป็นตัวกลาง ในการถ่ายทอดทัศนะทางสังคมที่มีต่อผู้หญิงในเรื่องสั้นของเธอ

การศึกษาเรื่องแนวคิดของ ร.จันทิมพะจึงได้ข้อสรุปว่า ร.จันทิมพะ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงและความรัก เกือบทั้งหมด แนวคิดนั้น ได้แสดงทัศนะของผู้เขียนรวมทั้งสะท้อนค่านิยมของสังคมในยุคสมัยของผู้เขียน จึงนับว่าแนวคิดในเรื่องสั้นของ ร.จันทิมพะมีคุณค่าที่น่าสนใจ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย